21-мĕш çул тухать. Хакĕ 10 пус.

1941
ЯНВАРЬ
29
ЮНКУН
23 (5738) №

ЧĂВАШ КОММУНИ

Пĕтĕм тĕнчери пролетарисем, пĕрлешĕр!

ВКП(б) ОБКОМĔПЕ
ШУПАШКАР ХУЛА КОМИТЕЧĔН,
ЧАССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕЧĔН
ТАТА ШУПАШКАР ХУЛА СОВЕЧĔН
ХАÇАЧĔ.

Çураки валли чи лайăх вăрлăх

Иртнĕ çулта пирĕн республикăра нумай колхозсем пысăк тухăçлă тырпул туса илчĕç. Гектартан вăтам шутпа çĕршер пăт е тата ытларах та туса илнĕ колхозсем, бригадăсем тата звеносем сахал мар пулнă. Вĕсен çĕнтерӳ меслечĕ — пур ĕçе те хăй вăхăтĕнче тата агротехника кăтартнă пек туса пынинче. Çак меслет вĕсен пурнăçĕпе йăлине кĕрсе çитнĕ.

Колхозсен паянхи ударлă та вирлĕ ĕçĕ — сталинла виççĕмĕш пятилеткăн тăваттăмĕш çулĕнчи çуракине большевикла хатĕрленесси пулса тăрать. Çуракине хатĕрленессинче вăрлăхсене хатĕрлесе хурасси пысăк вырăн йышăнса тăрать.

Шултра та таса, паха вăрлăх уйăрса хумасăр пысăк тухăçлă тырпул туса илесси çинчен калаçни — пуш халап кăна. Паха вăрлăх çеç вăйлă тырпул илме пулăшать. Мĕн акан, çав шăтать. Çакна малта пыракан колхозсем пĕр самантлăха та манмаççĕ. Куславкка районĕнчи «Динамо» колхозра сортлă вăрлăх акмалли участок валли 14,5 центнер тулă, 17 центнер урпа алăпа пĕрчĕн-пĕрчĕн суйласа илсе хунă. Çавăн пекех пăрçа вăрлăхне те акма кирлĕ чухлех алăпа суйласа илнĕ. Вăрлăхсене пурне те сортласа тасатнă. Сĕлле, сортланисĕр тата триер витĕр кăларнисĕр пуçне, çаврака алапа тепĕр хут аланă.

Тĕкĕр ялсоветĕнчи (Шупашкар р) «Чăваш Коммуни» колхозра 178 центнер вăрлăх сортласа тасатса хунă. Вăрлăх пахалăхне районри вăрлăх сăнамалли лабораторинче тĕрĕсленĕ. Унта вăрлăх лайăх пахалăхлă, кондициллĕ пулнине палăртнă. Кун пек тĕслĕхсем нумай.

Анчах пĕтĕмпе илсен, пирĕн республикăра çуракине хатĕрленес ĕç, уйрăмăнах вăрлăх фончĕсем тăвас, вăрлăха акма хатĕрлес ĕçсем çителĕксĕр пулса пыраççĕ. Çакна парти Обкомĕн V-мĕш пленумĕ уйрăмăнах палăртса хăварчĕ.

Вăрлăх хатĕрлес ĕç мĕнле пырать-ха? Республикăра пĕтĕмпе январĕн 1-мĕш тĕлне тĕштырă тата пăрçа йышши культурăсем тăрăх вăрлăх 96 процент таран хатĕрлесе хунă. Ку шута страхфондсем те кĕреççĕ. Уйрăм культурăсем тăрăх илсен: йĕтĕн вăрлăхне 66 процент, кантăр — 86 процент, клевер — 46, люцерна — 30 тата çĕрулми — 89 процент кăна уйăрса хунă. Çапла вара, ку тарана çитсе те вăрлăх фончĕсем туса çитермен. Ку ĕç Хĕрлĕ Чутай, Вăрмар, Етĕрне тата Тăвай районĕсенче уйрăмăнах начар пырать. Йĕпреç, Ишлей, Куславкка, Сĕнтĕрвăрри тата ытти районсенче те вăрлăх çителĕклĕ таран уйăрса хуман.

Вăрмар районĕнчи Кив Шулханти «Смычка» колхозра çуракинче 739 центнер вăрлăх кирлĕ. Паянхи куна вĕсем 511 центнер хатĕрлесе хунă, ăна сортланă. Вăл шутран 428 центнер кăна кондицине лартнă. Колхоза клевер вăрлăхĕ 13 центнер кирлĕ, вĕсен мĕнпурĕ те 6 центнер кăна. Тепĕр 7 центнер клевер тупасси пирки никам та хускалмасть. Шел ĕнтĕ, анчах вăрлăх хатĕрлес ĕç çине ку таранччен те çавăн пек сӳрĕккĕн пăхакан руководительсем нумай-ха.

Çак çитменлĕх партипе советăн вырăнти организацисем, вĕсен руководителĕсем вăрлăх хатĕрлес ĕçе тивĕçлĕн хакламаннинчен килет. Уйрăм руководительсем çапла шутлаççĕ: кăçал иртнĕ çулти пек мар. Иртнĕ çул вăрлăх тупма йывăртарах пулнă пулсан та, акана аван ирттертĕмĕр. Кăçал вăл ĕç çăмăлтарах пулĕ-ха, вăрлăх тупăпăр-ха, тесе хăйсене хăйсем лăплантараççĕ. Мăнаçланса, лăпланса ларни пулмалла мар. Вăрлăх фончĕсене çак кунсенчех туса çитермелле.

Вăрлăха хисеп енчен хатĕрлесе çитернипех ĕç пĕтмест. Уйрăмăнах вăрлăхăн пахалăхĕ çине тимлĕн çавăрăнса пăхас пулать. Кун пирки пирĕн халлĕхе савăнмаллисемех çук-ха. Ун çинчен çак цифрăсем аван каласа параççĕ. Январĕн 15-мĕш тĕлне республикăра пĕтĕмпе 328.210 центнер вăрлăх сортланă. Вăл мĕнпур сортламалли вăрлăхран 59 процент шутланать. Хăшпĕр районсенче ку ĕçе йĕркелес тĕлĕшпе нимĕн те тумаççĕ. Советский районра 38, Етĕрне — 39, Канаш районĕнче — 34 процент çеç сортланă. Сортировкăсемпе чылай çĕрте йĕркеллĕ усă курмаççĕ. Хăшпĕр колхозсенче сортировкăсем талăкĕ-талăкĕпе усăсăр тăраççĕ. Анчах çакна районти руководительсем асăрхамасăр иртсе çӳреççĕ.

Вăрлăха сăнамалли лабораторисем кăтартса панă тăрăх, чылай çĕрте вăрлăх пахалăхĕ тивĕçлĕ вырăнта марри палăрать. Хăшпĕр çĕрте сортировкăпа йĕркеллĕ сортламаççĕ, васкаса ятне тăваççĕ кăна. Пирĕн задача — вăрлăхсене акма юрăлăх, кондициллĕ тăвасси пулать.

Кăçалхи январĕн 1-мĕш тĕлне вăрлăх сăнамалли лабораторисенче 114909 центнер вăрлăх тĕрĕсленĕ. Çак хисепрен кондициллĕ мар вăрлăх 28 процента яхăн пулнă. Вăл шутран тасамарри —19 проц., нӳрри — 10,4 процент, шăтманни—1 процента яхăн. Паллах ĕнтĕ, вĕсем акма юрăлăх мар. Вăрлăх акма юрăхсăр пулни пуринчен ытла ăна тасатманнинчен, сортламаннинчен килет.

Калининский районра тĕрĕсленĕ 2.495 центнер вăрлăхран кондициллĕ марри 79 процент шутланать. Советский районра вăл хисеп 90 процента çитет. Элĕк, Ишлей тата Комсомольский районсенче те паха мар вăрлăхсен хисепĕ чылаях пысăк.

Вăрлăхсене лабораторисенче тĕрĕслесси питех те вăраххăн пулса пырать. Мĕнпур тĕрĕслемелли вăрлăхран Комсомольский районра — 18 процент, Ишлейре — 16, Элĕкре — 14, Калининский районра — 13,4 процент çеç тĕрĕсленĕ. Советский районра ку ĕçе пуçăнманпа пĕрех. Ăна вăраха яни питех те сиенлĕ. Çураки çывхарса çитсен колхозсем нумайĕшĕ хăйсен вăрлăхĕсене тĕрĕслеттерме васкаççĕ. Анчах ун чухне вара лабораторисем вăхăтра сăнама ĕлкĕрсе пыраймаççĕ. Колхоз руководителĕсем, çавăн пекех районри руководительсем те, вăрлăх пахалăхĕ çинчен малтанах пĕлсе тăмалла: типĕ-и, нӳрĕ-и, шăтать-и, таса-и вăл, таса мар-и. Çаксене пĕтĕмпех лаборатори татса парать. Вăрлăха мĕншĕн халех сăнаса пăхма кирли çакăнтан та пит аван курăнать ĕнтĕ.

Сорт тĕлĕшĕнчен илсен, вăрлăхсен пахалăхĕ чылай çĕрте çителĕклех мар-ха. Ăна иртнĕ çулта тунă апробаци аван кăтартса пачĕ. Тулă тата сĕлĕ вăрлăхĕсене чылайĕшне пăрахăçланă, мĕншĕн тесен вĕсене чылайĕшне вутпуççи ернĕ. Çакна пула хăшпĕр колхозсем сортлă вăрлăхсăрах тăрса юлнă. Вĕсене Госсортфонд енĕпе сортлă вăрлăх пурне те çителĕклĕ таран улăштарса пама май çук. Çавăнпа та вăрлăх улăштарас ĕçе колхозсем хушшинче ытларах сарас пулать. Анчах çак ĕç халĕ начар пырать. Январĕн 1-мĕш тĕлне мĕнпурĕ те 1.613 центнер çеç улăштарнă. Урăхла каласан, плана 7,7 процент кăна тултарнă. Улатăр, Вăрнар, Комсомольский, Хĕрлĕ Чутай, Пăрачкав, Шупашкар т. ыт. районсем вăрлăхсене улăштарма тытăнман та. Ку тĕлĕшпе иртнĕ çулти йăнăша тепĕр хут тăвассинчен асăрхаса тăма кирлĕ. Иртнĕ çул уйрăм районсенче колхозсем вăрлăх улăштарма питех те кая юлса тытăнчĕç. Çавăнпа та вĕсен шыв-шур вăхăтĕнче, пылчăкра вăрлăхсене калле-малле турттарса лашасене асаплантарма тиврĕ.

Вăрлăх хатĕрлесе çитерес тĕлĕшпе сӳрĕккĕн ĕçленине халех пĕтермелле.

Иртнĕ çул вăйлă тырпул туса илни кăçал колхозсене лайăх вăрлăх уйăрса хума май парать. Вăрлăх тата страховой фондсене халех уйăрса çитермелле. Вĕсене тасатас ĕçе большевикла йĕркелемелле. Сортировкăсене маршрут тăрăх йĕркеллĕ çӳретмелле, вĕсем пĕр çĕрте те усăсăр ан тăччĕр. Çуракине çителĕклĕ таран паха та лайăх вăрлăх хатĕрленипе кĕтсе илессишĕн кĕрешесси, вăрлăха типĕ те таса пӳлĕмсенче пăхса упрасси—кашни колхозăн паянхи ответлă ĕçĕ пулса тăрать.

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМĔН

УКАЗĔ

П. Г. Тычинăна Ĕçлĕх Хĕрлĕ Ялав орденĕпе наградăласси çинчен

Украинăри совет искусствине вăйлатас ĕçре тава тивĕçлĕ пысăк ĕçсем тунăшăн, çуралнăранпа 50 çул тата литературăри ĕçĕ пуçланнăранпа 30 çул тултарнă май — малтан Ленин орденĕпе наградăланă поэта, Украина ССР Наукăсен Академийĕн академикне Павел Григорьевич **Тычинăна Ĕçлĕх Хĕрлĕ Ялав** орденĕпе наградăлас.

СССР Верховный Совет Президиумĕн Председателĕ М. КАЛИНИН
СССР Верховный Совет Президиумĕн Секретарĕ А. ГОРКИН.

Мускав, Кремль. 1941 çулти январĕн 27-мĕш.

Квартал планне 44 процент тултарнă

ÇĔРПУ. Профшкулта вĕренекенсем тата мастер-преподавательсем пĕрремĕш кварталти вĕренӳпе производство планне ВКП(б) XVIII конференцийĕ усăлнă тĕле тултарма обязательство илнĕччĕ. Çак обязательствăна пурнăçа кĕртессишĕн цехсем тата цехсенче вĕренекенсемпе мастерсем хушшинче ăмăрту сарăлса пырать. Строче-вышивальнăй цехра вĕренекен Лидия Егоровăпа Валентина Краснова квартал планне 105 процент, Леонтьевăпа Матвеева 121-шер процент, Козловăпа Минаева 135-шер процент тултарнă. Шкул дирекцийĕ вĕсене пурне те укçа парса премиленĕ, приказ çырса тав тунă. Егоровăпа Краснова юлташсене хисеп хăми çине кĕртнĕ.

Ку цех пĕрремĕш квартал планне 20 кун хушшинче 85 процент тултарчĕ. Мастер Павлушина юлташ çирĕм кунхи заданине 160 процент ытла тултарнă.

Ată-пушмак çĕлекен цех квартал планне 50 процент, хĕрарăм çипуçĕсем çĕлекен иккĕмĕш класс—57, арçын çипуçĕсем çĕлекен цех 42 процент тултарнă.

Шкул коллективĕ пĕтĕмĕшпе илсен пĕрремĕш квартал планне çирĕм кун хушшинче 44 процент тултарнă.

(Хамăр корр.).

УЙРĂМ ОКРУГСЕНЧИ СУЙЛАВ КАМПАНИЙĔ

Шупашкар округĕнчи суйлав умĕнхи пуху

Январĕн 26-мĕшĕнче 496-мĕш номерлĕ Шупашкар суйлав округĕнче суйлав умĕнхи пуху пулса иртрĕ. Пухăва ВКП(б) Шупашкар хула комитечĕн секретарĕ Андреев юлташ уçрĕ.

— Январĕн 23-мĕшĕнче,—тет вăл, — Шупашкарти тир-сăран комбинатĕнчи рабочисемпе служащисен тата инженерно-технически работниксен пухăвĕ 496-мĕш номерлĕ Шупашкар суйлав округĕ тăрăх СССР Верховный Совечĕн Национальноçсен Советне депутата суйлама ВКП(б) Чăваш Обкомĕн секретарьне Чарыков юлташа кандидата тăратрĕ. Паян пирĕн хамăрăн кандидат çинчен калаçмалла. Юлашки кунсенче пирĕн округри учреждениссенче, предприятисенче, колхозсенче пулса иртнĕ суйлавçăсен пухăвĕсем тир-сăран комбиначĕн коллективĕ тăратнă кандидатурăна ырлаççĕ.

Пуху президиумне çирĕплетнĕ хыççăн кун йĕркине çирĕплетеççĕ. Трибуна çине тир-сăран комбинатĕнчи инженер Сергеев юлташ тухать. Вăл суйлавçăсене тир-сăран комбиначĕн коллективĕ СССР Верховный Совечĕн Национальноçсен Советне депутата суйлама тăратнă Чарыков юлташăн кандидатурине хапăл туса йышăнма чĕнет.

Пухăва пынисем Сергеев юлташ сăмахне тăвăллăн алă çупнипе кĕтсе илеççĕ.

Çыхăну ĕçĕнче ĕçлекен Андреев (Сĕнтĕр р.), «Колос» колхоз бригадирĕ Бочков (Сĕнтĕр р.), «Осоавиахим» колхоз членĕ Семенов (Ишлей р.) юлташсем тухса сăмах калаççĕ. Пурте вĕсем хăйсен районĕсенчи суйлавçăсем Чарыков юлташăн кандидатурине ырлани çинчен каласа параççĕ, суйлав кунĕнче Чарыков юлташшăн сасăлама чĕнеççĕ.

Сироткин, Михайлов тата Романова юлташсен сăмахĕсене суйлав умĕнхи пухăва пынисем пысăк тимлĕхпе итлерĕç.

— Пулас суйлавсем,—тесе калать Романова юлташ,—совет демократине, хамăрăн государствăна çирĕплетме пулăшмалла, пулас суйлавсем ĕççыннисем Ленин—Сталин партийĕ таврa тачăн пĕтĕçнине кăтартса парĕç. Совет парламентне пултаруллă çынна суйламалла. Тир-сăран комбиначĕн коллективĕ çакна тĕрĕс ăнланса илнĕ.

Романова юлташ хулари парторганизаци ячĕпе 496-мĕш номерлĕ Шупашкар суйлав округĕнчи мĕнпур ĕççыннисене тир-сăран комбиначĕн коллективĕ тăратнă кандидатшăн сасăлама чĕнет.

Чарыков юлташ тухса сăмах калать.

— Суйлавçă юлташсем,—тет вăл, — эсир ман çине пысăк шанăç хунăшăн сире пысăк тав. Эпĕ малашне те рабочи класс ĕçĕшĕн, ĕççыннисен ĕçĕшĕн, хамăрăн çĕршывра коммунизм тăвассишĕн çине тăрса ĕçлĕп.

Малалла Чарыков юлташ умра тăракан задачăсем: çуракине хатĕрленес, вырăнти промышленноçа аталантарас тата культура тĕлĕшпе тăракан задачăсем çинче чарăнса тăрать.

Суйлав умĕнхи пуху 496-мĕш номерлĕ Шупашкар суйлав округĕнчи мĕнпур суйлавçăсене чĕнсе каланине йышăнчĕ, доверённăйсем пулса ĕçлеме уйăрнă çынсене çирĕплетрĕ.

* * *

Чарыков юлташшăн сасăлама пулаççĕ

СĔНТĔР. Январĕн 24-мĕшĕнче Калайкассинчи «Марксист» колхозра колхозниксен пухăвĕ пулса иртрĕ. Пухура Шупашкарти тир-сăран комбинатĕнчи рабочисем, служащисем тата инженерно-технически работниксем Шупашкар суйлав округĕнчи мĕнпур суйлавçăсене чĕнсе каланине сӳтсе яврĕç. Шупашкарти тир-сăран комбиначĕн коллективĕ СССР Верховный Совечĕн Национальноçсен Советне депутата суйлама ВКП(б) Чăваш Обкомĕн секретарьне И. М. Чарыков юлташа кандидата тăратнине колхозниксем пурте. пĕр çын пек пĕр кăмăллă пулса, ырларĕç.

Колхозник Горланов юлташ çапла каларĕ:

— Чарыков юлташ—рабочи çемьинче çуралнă çын. Партипе правительство шанса панă ĕçсене вăл большевикла пурнăçа кĕртсе пырать. Чарыков юлташ Верховный Совет депутачĕ пулса, суйлавçăсен шанăçне тӳрре кăларĕ, Верховный Советра халăхăн тивĕçлĕ представителĕ пулĕ.

Юлашкинчен пуху колхозри парторга Таймасов юлташа доверённăй пулса ĕçлеме суйларĕ.

Г. ДАНИЛОВ.

* * *

„Арабось" колхоз членĕсем чĕнсе каланине ырлаççĕ

ВĂРМАР. Районри колхозсемпе предприятисенче СССР Верховный Совечĕн Национальноçсен Советне депутата суйлама кандидат тăратас ыйтупа колхозниксемпе колхозницăсен тата рабочисемпе служащисен, инженерно-технически работниксен пухăвĕсем пулса иртеççĕ.

Январĕн 24-мĕшĕнче спортинвентарь фабрикинчи рабочисемпе служащисен тата инженерно-технически работниксен пухăвĕ пулса иртрĕ. Пуху районра малта пыракан «Арабось» колхоз членĕсем чĕнсе каланине сӳтсе явса ырларĕ. Фабрика коллективĕ «Арабось» колхоз колхозникĕсем 499-мĕш номерлĕ Вăрмар суйлав округĕ тăрăх СССР Верховный Совечĕн Национальноçсен Советне депутата суйлама Чăваш АССР Шалти Ĕçсен Халăх Комиссарĕн Степан Ефимович Белолипецкий юлташăн кандидатурине тăратнине хапăл туса йышăнчĕ.

Пуху суйлав кунĕнче пĕр çын пек пулса Белолипецкий юлташ кандидатуришĕн сасăлама сăмах пачĕ. Çавăнпа пĕрлех Вăрмар суйлав округĕнчи мĕнпур суйлавçăсене те Белолипецкий юлташшăн сасăлама чĕнчĕ. Фабрика коллективĕ Белолипецкий юлташран 499-мĕш номерлĕ Вăрмар суйлав округĕ тăрăх депутата суйланма баллотировкăна тăма килĕшӳ пама ыйтрĕ.

Колхозсемпе предприятисем суйлав кунне пысăк çитĕнӳсем тунипе кĕтсе илме хатĕрленеççĕ. «Пионер» колхоз суйлав кунĕ тĕлне вăрман хатĕрлес плана тултарма пулнă. Халĕ колхозниксем вăрмана тухса кайнă. Чулкасри «Арабось» колхоз членĕсенчен вуншар çын вăрманта ĕçлеççĕ.

Хамăр корр.

Тивĕçлĕ кандидат

ÇĔМЕРЛЕ, январĕн 27-мĕш. (**Телефонпа**). Древкомбинатри рабочисемпе служащисем тата инженерно-технически работниксем 8-мĕш номерлĕ суйлав округĕ тăрăх Çĕмĕрле хула Советне депутата суйлама райсовет исполкомĕн сывлăха сыхлав пайĕн заведующине Степан Иванович Иванов юлташа кандидата тăратрĕç.

Пухура тухса каланисем Иванов юлташ партипе правительствăна чăрорен парăнса ĕçленине, вăл пултаруллă çын пулнине палăртрĕç.

Иванов юлташ 1916 çулта, Октябрьский районри Мешĕл ялĕнче, чухăн хресчен çемьинче çуралнă. 1935 çулта Çĕрпӳри медтехникумран вĕренсе тухнă.

Иванов юлташ белофинсене хирĕç кĕрешнĕ çĕрте те паттăрлăх кăтартнă. Çавăнпа ăна СССР Верховный Совечĕн Президиумĕ «За отвагу» медальпе наградăланă.

Древкомбинатри рабочисемпе служащисен тата инженерно-технически работниксен пухăвĕ пĕрсаслă пулса 8-мĕш номерлĕ суйлав округĕ тăрăх Çĕмĕрле хула Советне депутата суйлама Степан Иванович Иванов юлташа кандидата тăратма йышăнчĕ тата Иванов юлташран депутата суйланма баллотировкăна тăма килĕшӳ пама ыйтрĕ.

Хамăр корр.

Комсомолецсем вăрман хатĕрлевĕнче

КРАСНОАРМЕЙСКОЕ. Еншик-Чуллă ялсоветне кĕрекен «Прогресс» колхозра комсомолецсем вăрман хатĕрлес плана тултарма пысăк пулăшу параççĕ. Нумаях пулмасть комсомолецсенчен ятарласа пĕр бригада организацилесе вăрман касма кайрĕç. Бригада вăрманта тăрăшса ĕçлерĕ, вăл 90 кубометр касса хатĕрленĕ.

С. Лазарев.

* * *

„СССР оборони" ятлă выставка

МУСКАВ. Халăх творчествин Н. К. Крупская ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри çурчĕ «СССР оборони» темăпа халăх изоискусствин Пĕтĕм Союзри выставкине организацилесе çитерет. Выставка Хĕрлĕ Çар кунĕ тĕлне уçăлать.

Украинăран, Белоруссирен, Узбекистанран, Казахстанран, Киргизирен, Ленинградран, Воронежран, Курскран нумай экспонатсем—живопиç, скульптура, графика, прикладной искусство произведенийĕсем ярса панă. Художествăллă произведенисенче Октябрьти Социализмлă Аслă Революцине, граждăн вăрçине, ССР Союзĕн оборона хăватне çирĕплетсе пынине, Хĕрлĕ Çар Советлă тăван çĕршыв тăшманĕсене паттăррăн çĕмĕре-çĕмĕре тăкнисене кăтартса панă. Выставкăра «Вырăс халăхĕн геройла аваллăхĕ» ятлă раздел пулать.

ЛИТВАРИ КАНУ ÇУРЧĔ

КАУНАС. Советлă Литвара, Неман юханшывĕн çыранĕнчи хыр вăрманĕнче, Кулаутувĕ местечки çывăхĕнче канмалли пĕрремĕш çурт уçăлнă. Çак кунсенче кунта канакансен пĕрремĕш группи—Каунасри предприятисенчи 60 рабочи пырса çитнĕ.

1940 çулти Пĕтĕм Союзри ялхуçалăх выставкин участникĕсене наградăлани

Ялхуçалăхĕнче калама çук пысăк çитĕнӳсем тунăшăн тата Пĕтĕм Союзри ялхуçалăх выставкин участникĕсем валли çирĕплетнĕ показательсене ирттерсе тултарнăшăн, Пĕтĕм Союзри ялхуçалăх выставкин Главнăй Комитечĕ 1941 çулти январĕн 3-мĕшĕнче йышăннă постановлени тăрăх, пирĕн Чăваш республикинчен çак колхозсене наградăланă:

Иккĕмĕш степеньлĕ диплом, пиллĕк пин тенкĕ укçа тата мотоцикл парса

1. Комсомольский районри Çĕнĕ Мăрат ялсоветне кĕрекен **«Мурат» колхоз.** Ку колхоз 1937—1939 çулсенче вăтам шутпа гектартан 17,01 центнер тĕштырă туса илнĕ.

2. Хĕрлĕ Чутай районĕнчи Тарабай ялсоветне кĕрекен **«Совет» колхоз.** Ку колхоз 1937—1939 çулсенче вăтам шутпа гектартан 16,17 центнер тĕштырă туса илнĕ, 1940 çулти январĕн 1-мĕшне икĕ ферма валли выльăхсем туянса çитернĕ, пĕри — сĕт-çу ферми, тепри — сурăх ферми. Çав фермăсенче ама выльăхсен хисепĕ 1940 çул вĕçĕ тĕлне пулмалли минимумран та ытларах.

3. Çĕрпӳ районĕнчи Анатри Кипекçе ялсоветне кĕрекен **«Совет» колхоз.** Ку колхоз 1937—1939 çулсенче вăтам шутпа гектартан 16,58 центнер тĕштырă, 185,7 центнер çĕрулми туса илнĕ.

Ялхуçалăхĕнче малта пыракан çамрăксен слетне хатĕрленеççĕ

Шупашкара—йĕлтĕрпе

Февралĕн 2-мĕшĕнче Шупашкарта ялхуçалăхĕнче малта пыракан çамрăксен республикăри слечĕ уçăлать. Слет делегачĕсем пурте Шупашкара йĕлтĕрпе килеççĕ. ВЛКСМ райкомĕсем çамрăксене слета ăсатма мĕнле хатĕрленеççĕ? Çак ыйтупа пирĕн редакци ВЛКСМ райкомĕсен секретарĕсене телефонпа чĕнсе калаçрĕ.

ВЛКСМ райком секретарĕсем пĕлтернĕ тăрăх, вырăнсенче пурте слета пикенсе хатĕрленеççĕ. Слета яма уйăрнă çамрăксен сывлăхне медицина енĕпе тĕрĕслеççĕ, командирсемпе политруксем уйăрнă, вĕсем çамрăксене йĕлтĕрпе çӳреме хăнăхтарас майпа тренировкăсем ирттереççĕ.

Колхоз çамрăкĕсем слета кайма колхоз ĕçĕнчи чи паллă стахановецсене уйăрнă, вĕсем слета çĕнĕ çитĕнӳсем тунипе кĕтсе илессишĕн кĕрешеççĕ. Сĕнтĕр районĕнче слета кайма 10 çамрăка уйăрнă: Вăл шутра виçĕ хĕрача. Пĕри трактористка, иккĕшĕ фермăра ĕçлеççĕ. Етĕрне районĕнчен килекен делегатсен йышĕнче 1940 çулти Пĕтĕм Союзри ялхуçалăх выставкин участникĕ — Михаил Таксубаев конюх та пур. Ăна кăçал та выставка участникĕ пулма кандидата çирĕплетнĕ. Ытти делегатсем те колхоз производствинче малта пыракан çамрăксем.

Чăнкасси (Октябрьский р.) колхоз çамрăкĕсемпе комсомолецсем слета кайма колхозри комсомол комитечĕн секретарьне П. Соловьев юлташа уйăрнă. Соловьев — колхозри паллă стахановец, вăл 1940 çулта 475 ĕçкунĕ тунă.

1941 çулти выставкăра анлăн кăтартса памалли пĕрремĕш экспонентсем

Пĕтĕм Союзри ялхуçалăх выставкин Главнăй Комитечĕ 1941 çулти выставкăра анлăн кăтартса памалли пĕрремĕш экспонентсене çирĕплетнĕ. Вĕсем хушшинче — Середский районри «Заря» колхоз (Иваново облаçĕ). Юлашки тăватă çул хушшинче çак колхозра тĕштырăсен вăтам тухăçлăхĕ гектартан 12,15 центнер пулнă. 1940 çулта 433 гектарлă çĕр лаптăкĕ çинчен гектар пуçне 15-шер центнер пухса илнĕ. Çулталăк хушшинче тăрантаракан кашни ĕне пуçне вăтам шутпа 3.365-шер литр сĕт суса илнĕ.

Гусь-Хрустальная районĕнчи «Большевик» колхоза (Иваново облаçĕ) выставкăра анлăн кăтартса пама çирĕплетнĕ. Иртнĕ çулта колхоз гектартан 21,9 центнер тĕштырă туса илнĕ, тăватă çул хушшинче вăтам шутпа кашни гектар пуçне 14-шар центнер пухса илнĕ. Тăрантаракан кашни ĕне пуçне çулталăкра вăтам шутпа 2.007-шер литр сĕт суса илнĕ. Колхоз государство умĕнчи пур обязательствăсене те вăхăтра тултарса пырать.

«Животноводство» павильонра выльăх апачĕн В. Р. Вильямс ячĕпе тăракан научно-исследовательский институт (Мускав облаçĕ) тунă çитĕнӳсене кăтартса параççĕ. 1940 çулта институт работникĕсем 16 облаçри, крайсенчи, республикăсенчи колхозсене, совхозсене тата çĕрĕç органĕсене наукăллă-методикăллă пулăшу панă. Курăк вăррисене сортлас тата тасатас тĕлĕшпе тумалли ĕçсене механизацилемелли çĕнĕ приспособленисем туса хатĕрленĕ, вĕсене колхозсемпе совхозсенчи производствăра ĕçе кĕртсе пыраççĕ т. ыт. те.

«Садоводство» павильонĕнче холодильнăй промышленноçăн А. И. Микоян ячĕпе тăракан Пĕтĕм Союзри научно-исследовательский институтăн (Мускав) çитĕнĕвĕсене кăтартса параççĕ. Институт чĕрĕ-улма çырла таврашне шăнтса сыхласа усрамалли çĕнĕ май тупнă. (ТАСС).

Профсоюзсен йĕлтĕрлĕ кросĕн 802.000 участникĕ

Профсоюзсен Пĕтĕм Союзри йĕлтĕрлĕ виççĕмĕш кросĕн участникĕсен хисепĕ кунсеренех ӳссе пырать. ВЦСПС-ăн физкультурăпа спорт отделне килнĕ даннăйсем тăрăх, январĕн 27-мĕш тĕлне ăмăртусене 802.207 йĕлтĕрçĕ хутшăннă. 426.095 çын «ГТО» комплексĕн йĕлтĕр нормисене панă. Иртнĕ çул профсоюзсен йĕлтĕрлĕ кросне пурĕ 355.000 çын хутшăннă пулнă.

Ăмăртусенче ирĕклĕ спорт обществи «Зенит» пысăк çитĕнӳсем тунă, «Основа», «Медик», «Буревестник» тата «Учитель» обществисен те результачĕсем начар мар. Спорт обществисем çук профсоюзсем хушшинче ылттăнпа платина кăларакан рабочисен профсоюзĕ пĕрремĕш вырăн йышăннă.

Кросс пуçланас умĕн Мускаври физкультура организацийĕсем ăмăртăва 100 пин йĕлтĕрçĕ тăратма сăмах панă. Вĕсем хăйсен обязательствине срокченех пурнăçа кĕртнĕ. Январĕн 5-мĕшпе 25-мĕш хушшинче Мускавра йĕлтĕрçĕсен ăмăртăвĕсене 135 пин çын ытла хутшăннă.

Январĕн 27-мĕш. (ТАСС).

* * *

Хĕрлĕ Çар кунĕ умĕн

Пятигорскри краеведени музейĕнче паттăр Хĕрлĕ Çарăн 23 çул хушшинчи çулйĕрне кăтартса паракан выставка уçăлать. Кунта вунпĕрмĕш çарăн кĕрешĕвĕпе çыхăнса тăракан документсем уйрăмăнах пысăк вырăн йышăнаççĕ: Киров тата Орджоникидзе ертсе пынипе вăл çар Кавказа шуррисен бандисенчен тасатнă.

ВКП(б) Вязьма горкомĕ Хĕрлĕ Çар кунне хатĕрленме конкретлă программа хатĕрленĕ. Февралĕн 10-мĕшпе 23-мĕш хушшинче хулари предприятисенче, учреждениссенче тата шкулсенче Хĕрлĕ Çар XXIII çул тултарни çинчен калаçусем ирттереççĕ. Парткабинетсемпе библиотекăсенче выставкăсем организацилеççĕ.

Хальхи вăхăтра Хусанти пехота училищин пур подразделенийĕсенче те «Ленинпа Сталин—Хĕрлĕ Çар организаторĕсем» темăпа калаçусем ирттереççĕ. Политработниксем курсантсене мухтавлă полководецсен — Фрунзе, Ворошилов, Тимошенко, Буденный юлташсен боевой ĕçĕсемпе паллаштараççĕ.

Одесса çар округĕнчи художествăллă пултарулăх коллективĕсем Хĕрлĕ Çар кунне кĕтсе илме активлăн хатĕрленеççĕ. Чаçсенче красноармеецсен юрăпа ташă çĕнĕ ансамблĕсене организацилеççĕ. (ТАСС).

* * *

5 хула матчĕ

ГОРЬКИЙ, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). 5 хулари конькобежецсен (конькипе ярăнакансен) матчĕ пулса иртнĕ. Матч икĕ куна пынă.

Пĕрремĕш вырăна Европăн 1939 çулти чемпионĕ А. Берзинш (Рига) йышăннă, иккĕмĕш вырăна — спортăн тава тивĕçлĕ мастерĕ орденоносец И. Аниканов (Мускав), виççĕмĕш вырăна — Е. Летчфорд (Горький хули). Команда енĕпе пĕрремĕш вырăна Мускав команди тухнă, иккĕмĕш вырăна—Горький хулинчи команда, виççĕмĕш вырăна — Ленинград команди, тăваттăмĕш вырăна — Рига команди, пиллĕкмĕш вырăна — Свердловск команди тухнă.

Ачасемшĕн тăрăшни

РИГА. Советлă Латвире ача яслисем, консультацисем, сĕт кухнисем, ача поликлиникисем, амбулаторисем нумай тăваççĕ. Пир-авăр фабрикисемпе ытти предприятисем çумĕнче ача яслисем уçăлаççĕ. Резекнере сĕт кухни тунă та ĕнтĕ. Вĕсенче врачсен рецепчĕсем тăрăх кăкăр ачисем валли апат хатĕрлеççĕ. Çавăн пекех Рига, Лепая, Даугавпилс тата Вентспилс хулисенче те сĕт кухнисем организацилеççĕ. Ригăра ачасен пĕрремĕш поликлиники уçăлнă.

1940 ҪУЛТИ ЯЛХУҪАЛӐХ ӖҪӖСЕН ИТОГӖСЕМ ТАТА ҪУРАКИНЕ ХАТӖРЛЕНЕС ӖҪРИ ЗАДАЧӐСЕМ

ВКП(б) Обкомӗн секретарӗ И. М. Чарыков юлташ ВКП(б) Обкомӗн черетлӗ V пленумӗнче тунӑ докладран

1940 ялхуҫалӑх ҫулӗ колхозсем организаципе хуҫалӑх тӗлӗшӗнчен малалла ҫирӗпленсе пынӑ ҫулталӑк, пысӑк тухӑҫлӑ тырпулшӑн, обществӑллӑ выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫе вӑйлатассишӗн пыракан кӗрешӳре колхоз хресченӗсем ҫӗнӗ ҫӗнтерӳсем тунӑ ҫулталӑк пулчӗ.

Пӗлтӗрхи ялхуҫалӑх ҫулӗн чаплӑ итогӗсенчен пӗри вӑл — обществӑллӑ ҫӗрпе, колхоз стройӗн вӑйӗпе тӗрекӗн тӗп ҫӑлкуҫӗпе, усӑ курас ӗҫ лайӑхланни пулчӗ. ВКП(б) Центральный Комитечӗпе СССР Совнаркомӗ «Колхозсен обществӑллӑ ҫӗрӗсене салатса пӗтересрен сыхламалли мерӑсем ҫинчен» йышӑннӑ постановлени колхозниксене колхоз ҫӗрӗсемпе пӗтӗмӗшпех тата лайӑхрах усӑ курас ӗҫе мобилизацилерӗ. Ӗҫлеме пултаракан кашни колхозник валли ӗҫ кунӗсен минимумӗ туса пани колхозсенчи обществӑллӑ хуҫалӑха ҫирӗплетме питех те паха условисем туса хучӗ, ӗҫ дисциплинине ҫирӗплетрӗ.

Ҫак постановленипе, ҫавӑн пекех тата партипе правительство колхозсенче обществӑллӑ выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫе вӑйлатмалли мероприятисем ҫинчен, ялхуҫалӑх продуктисен заготовкисемпе закупкисен политикинчи улшӑнусем ҫинчен йышӑннӑ решенисемпе хавхаланса ҫӗкленнӗ колхозлӑ хресченсем, ВКП(б) Центральный Комитечӗ тата Сталин юлташ панӑ кӑтартусем тӑрӑх ӗҫлесе, 1940 ҫулта колхозсен обществӑллӑ хуҫалӑхӗн мӗнпур отраҫлисене пур майсемпе те вӑйлатса ҫирӗплетессишӗн, ҫӗрӗн кашни гектарӗпе лайӑхрах усӑ курассишӗн кӗрешӳ сарса ячӗҫ.

Колхоз ҫӗрӗпе тӗрӗс усӑ курнине ураки вӑхӑтӗнчи ӗҫсем уҫҫӑн кӑтартса пачӗҫ. Сивӗ ҫанталӑк вӑрӑма пычӗ, выльӑх апачӗ тӗлӗшпе йывӑрлӑхсем пулчӗҫ, туртӑм вӑйӗ начар пулчӗ пулсан та, Чӑваш республикинчи колхозсем ҫуракине начар мар ирттерчӗҫ. Ака ӗҫӗсене вӑхӑтра, кӗске срокӗсенче тата агротехника енӗпе лайӑх туса ирттерчӗҫ.

Эпӗ ҫураки итогӗсем ҫинче тӗплӗн чарӑнса тӑмӑп, вӗсем ҫинчен эпир ВКП(б) Обкомӗн II пленумӗнче ҫителӗклех каларӑмӑр. Анчах та ҫакӑн пек факта паллӑ тумасӑр хӑварма юрамасть: республика тӑрӑх ҫуракин пӗтӗм планне 106,2 процент тултарнӑ пулсан та, техникӑллӑ культурӑсемпе выльӑх апачӗ тумалли культурӑсене акмалли плана тултарман. Ҫак культурӑсене акмалли плана тултарайманнин тӗп сӑлтавӗ акӑ мӗнре пулнӑ: районсенчи советпа ҫӗрӗҫ органӗсем тата парторганӗсем мӗнпур майсемпе усӑ курман, вӗсенчен хӑшпӗрисем вара выльӑх апачӗ тумалли культурӑсене пачах хакламан.

Пирӗн ӗҫри пысӑк ҫитменлӗх вӑл — алӑпа акни. Уйрӑмӑнах Ишлей, Сӗнтӗр, Красноармейский, Калининский, Советский тата Шӑхасан районӗсенче алӑпа нумай акнӑ.

Ҫак районсенчи руководительсен иртнӗ ҫулти уроксене шута илес пулать, ҫитес ҫуркунне пӗтӗмӗшпех сеялкӑсемпе, ретлӗ йӗркепе акмалла тӑвас пулать.

Тырпула пухса кӗртес ӗҫ

ВКП(б) Центральный Комитечӗн мартра тата июль уйӑхӗнче пулнӑ пленумӗсем йышӑннӑ решенисемпе хӗҫпӑшалланса, вӑйсене тӗрӗс вырнаҫтарса тухса, сложнӑй тата простой машинӑсемпе усӑ курса, республикӑри колхозсем нумайӗшӗ тырпула пухса кӗртес ӗҫе начар мар туса ирттерчӗҫ. ЦК ВКП(б) тата СНК СССР «Тырпула пухса кӗртессипе ялхуҫалӑх продуктисен заготовкисем ҫинчен» йышӑннӑ решенипе хавхаланса ҫӗкленнӗ колхозниксем тырпула пухса кӗртнӗ ҫӗрте ӗҫ ҫине социализмла пӑхнин образецӗсене кӑтартрӗҫ, палӑртса хунӑ нормӑсене ирттерсе тултарса пычӗҫ.

Ҫаксем пурте ӗнтӗ республикӑра тырпула 1939 ҫултинчен чылай лайӑхрах, чылай кӗскерех срокра пухса кӗртме май пачӗҫ. Пирӗн уйри тырпула татах та кӗскерех срокӗсенче, пӗр тӑкаксӑр пухса кӗртме пур майсем те пулнӑ, анчах та вӗсемпе туллин усӑ курман.

Эпир тырпула пухса кӗртес ӗҫе мӗнле тытӑнни ҫинчен, уборка пуҫламӗшӗнче уйрӑм районсемпе колхозсенче мӗнле ҫитменлӗхсем пулни ҫинчен каласа тӑмӑп эпӗ, мӗншӗн тесен вӗсем ҫинчен ВКП(б) Обкомӗн III пленумӗнче нумай каланӑ. Ҫакна ҫеҫ асӑнтарам: ВКП(б) Центральный Комитечӗн июльри пленумӗн итогӗсене сӳтсе явнӑ чухне парти Обкомӗн III пленумӗ Ишлей, Ҫӗрпӳ, Октябрьский, Советский, Красноармейский, Калининский, Сӗнтӗр тата Канаш районӗсем иртнӗ ҫулхи йӑнӑшсене тепӗр хут тунине кӑтартса панӑччӗ.

Пленум парти райкомӗсене, райсоветсен исполкомӗсене тата ҫӗрӗҫ органӗсене ҫав ҫитменлӗхсене ҫийӗнчех пӗтерме, тырӑ вырса пухмалли пур машинӑсемпе, колхозсенчи мӗнпур ӗҫ вӑйӗсемпе тата туртӑм вӑйӗпе пӗтӗмӗшпех усӑ курмалла тума хушнӑччӗ. Ҫак райкомсемпе райсовет исполкомӗсенчен хӑшпӗрисем хӑйсен ӗҫне ВКП(б) Центральный Комитечӗпе парти Обкомӗн решенийӗсем тӑрӑх ҫӗнӗлле йӗркелерӗҫ, тырпул пухса кӗртес ӗҫе чылаях лайӑхлатрӗҫ. Ҫав вӑхӑтрах партин Калининский, Советский, Канаш райкомӗсем тата райсоветсен исполкомӗсем ҫав решенисенчен хӑйсене валли политикӑллӑ выводсем тумарӗҫ. Ҫакна пула вӑл районсенче тырпул пухса кӗртес ӗҫ вӑрӑма тӑсӑлса кайрӗ, тырӑ нумай тӑкаланса юлчӗ.

Пӑрачкав районӗнче, сӑмахран, кашни гектар пуҫнех 1,75 центнер тырӑ тӑкаланса юлнӑ. Тӗштырӑ пухса илнӗ мӗнпур ҫӗр лаптӑкӗ ҫинче тӑкаланса юлнӑ тырӑ 36.365 центнер шутланать. Ҫакӑ вӑл районри колхозсем государствӑна панӑ мӗнпур тырӑран икӗ хут нумайрах. Советский, Красноармейский районсемпе Етӗрне районӗнче те тӑкаксем ҫавӑн чухлех пулнӑ.

ЦК ВКП(б) тата СССР Совнаркомӗ йышӑннӑ постановленире ҫапла кӑтартса панӑ: МТС айӑпӗпе тракторсем ӗҫсӗр тӑрса ирттернӗ тӗлсенче, тырӑ участокне комбайнпа вырса пухма палӑртса хунӑ пулсан та, унти тырра простой машинӑсемпе вырса пухма ирӗк памалла, тенӗ. Анчах та Пӑрачкав, Улатӑр тата Кувакино районӗсенчи руководительсем ҫав кӑтартӑва вӗҫне ҫити ӑнланса илеймен. Комбайнсем ӗҫсӗр тӑрса ирттернӗ, комбайнсемпе вырса пухма уйӑрнӑ участоксем ҫинчи тырӑ тӑкӑнма пуҫланӑ пулсан та, тырпула простой машинӑсемпе вырса пухас ӗҫе ҫителӗклӗ таран организацилемен. Ҫакнашкал положенипе Чӑваш АССР Ҫӗрӗҫ Халӑх Комиссариачӗ те килӗшсе тӑнӑ.

Калининский районра, Куславкка тата Шупашкар районӗсенче вара йӑлтах урӑхла пулнӑ: комбайнпа вырса пухма уйӑрнӑ чи лайӑх участоксене простой машинӑсемпе вырса пухнӑ, комбайн валли ҫумкурӑклӑ, начар участоксем хӑварнӑ, ҫакна пула комбайнсем часах ҫӗмӗрӗлнӗ, вӗсем ӗҫсӗр тӑрса ирттернӗ.

Хӑшпӗр районсенче (Комсомольский, Чкаловский, Елчӗк, Вӑрмар) тырпула пухса кӗртес тӗлӗшпе тумалли тӗрлӗ ӗҫсенче сиенлӗ черетлӗх пулнӑ. Ҫакна пула тырра ҫулнӑ хыҫҫӑн капан туса хуриччен, авӑн ҫапнӑ хыҫҫӑн государствӑна тырӑ пама тытӑниччен нумай вӑхӑт иртнӗ. Парти обкомӗ ҫавнашкал положенипе килӗшме пултарайман, ун пек ӗҫленине сивленӗ.

Транспорт чылай колхозсенче ҫителӗксӗр пулни ҫулнӑ тырпула вӑхӑтра капана хывас, ялхуҫалӑх продуктисене государствӑна тӑратас ӗҫре тата ытти ӗҫсенче те чӑрмантарнӑ. Колхозсенче транспорт енӗпе ӗҫсем начар пулнӑ пулсан та, партин хӑшпӗр райкомӗсем ӑна лайӑхлатас ӗҫ ҫине юлашки вӑхӑтченех ҫителӗклӗ тимлӗхпе пӑхман. ВКП(б) Обкомӗпе Чӑваш АССР Совнаркомӗн ноябрӗн 5-мӗшӗнче колхозри транспорт инвентарӗ ҫинчен ятарласах решени йышӑнмалла пулчӗ.

Анчах та партин Шупашкар райкомӗ (секретарӗ Степанов юлташ) ҫакӑн хыҫҫӑн та вӑл ыйтӑва тивӗҫлипе хакламан, транспорт инвентарьне лайӑхлатас тӗлӗшпе конкретлӑ мерӑсем йышӑнман. Ҫав вӑхӑтрах районри 2.991 лаша пуҫне пурӗ те 2.373 урапа, 2.782 ҫуна, лаша кӳлмелли хатӗрсен комплекчӗсем 2.445 комплект кӑна шутланать, ҫитменнине тата вӗсене нумайӗшне юсамалла-ха. Уйрӑм колхозсене илес пулсан, ӗҫсем татах та начартарах. «Коминтерн» колхозра, сӑмахран, 37 лаша пуҫне пурӗ те 12 урапа, лаша кӳлмелли хатӗрсем 28 комплект кӑна. «Ударник» колхозра 23 лаша пуҫне 7 урапа, кӳлмелли хатӗрсем 18 комплект т. ыт. те.

Кӗрхи ҫӗртме

1940 ҫулта 267.301 гектар ҫинче кӗрхи ҫӗртме туса хӑварнӑ — плана 99 процент тултарнӑ. Анчах та кӗрхи ҫӗртме тумалли плана тултарма кирлӗ условисем пирӗн йӑлтах пулнӑ. Кӗрхи ҫӗртмере кашни лашапа 1,9 гектар сухаламалла пулнӑ. Ҫакӑ вӑл, чӑннипе илсен, 4 кунлӑх ӗҫ кӑна. Кӗрхи ҫӗртме планне 91,2 процент тултарнӑ Канаш районӗнче ӗҫ лаши пуҫне 1,3 гектар кӑна тивнӗ. Красноармейский районра ӗҫлекен кашни лаша пуҫне 1,8 гектар сухаланӑ. Советский, Калининский районсенче, Улатӑр, Элӗк, Ишлей, Пӑрачкав, Шупашкар районӗсенче те ӗҫсем ҫавнашкалах.

Плана тултарманни акӑ мӗнрен килнӗ: районсен руководителӗсем ӗҫре сиенлӗ черетлӗхе пӑхӑнса тӑнӑ, кӗрхи ҫӗртме тӑвассине кая хӑварса пынӑ, туртӑм вӑйне ҫӗртме ӗҫӗ ҫине вӑхӑтра куҫарман, механически туртӑм вӑйӗпе лашасен ӗҫне пӗр-пӗринпе ҫыхӑнтарса пыма пӗлмен.

Пирӗн иртнӗ ҫулти ӗҫсен результачӗсене хакламалли тӗп показатель вӑл — ялхуҫалӑх культурисен тухӑҫлӑхӗ.

1940 ҫулта пысӑк тухӑҫлӑ тырпулшӑн пыракан кӗрешӳре Чӑваш республики тӑванлӑ Мордва, Мари тата Тутар АСС Республикисемпе ӑмӑртса ӗҫлерӗ. Ӑмӑртӑва мӗнпур МТС-сем, 1.690 колхозран 1.555 колхоз, 5.604 бригадӑран 4.975 бригада хутшӑннӑ.

Иртнӗ ҫулти ӑмӑрту результачӗсем, унччченхи ҫулсенче пулнипе танлаштарсан, начарах мар. Тырпул тухӑҫлӑхӗ хӑш ҫулта мӗнле пулнине илсе кӑтартатӑп (гектартан, центнерпа шутласа):

Культура ячӗсем	1937 ҫ.	1938 ҫ.	1939 ҫ.	1940 ҫ.
Мӗнпур тӗштырӑ культурисем	15,7	9,9	8,7	12,3
Вӑл шутра: пучахлӑ культурӑсем	16,5	10,7	8,9	12,6

Таблицӑран курӑнать ӗнтӗ, кӑҫалхи тырпул тухӑҫлӑхӗ начар мар пулсан та, вӑл 1937 ҫултипе танлашайман-ха. Пысӑк тухӑҫлӑ тырпул туса илнӗ районсенчен ҫаксене паллӑ тӑвас пулать: Вӑрнар районӗ — вӑтам шутпа кашни гектар пуҫне 16,2 центнер тырӑ ҫапса илнӗ, Сӗнтӗр районӗ 14,1 центнер пухса илнӗ, Ҫӗмӗрле районӗ—13,8 центнер, Хӗрлӗ Чутай районӗ—13,8 центнер.

Республикӑра кашни гектар пуҫне 100-шер пӑт е ытларах тырӑ пухса илнӗ колхозсем 122 колхоз, 339 бригада, 168 звено шутланать. Вӑрнар районӗнче 14 колхоз, 50 бригада, 44 звено гектартан ҫӗршер пӑт пухса илнӗ, Калининский районра — 17 колхоз, 35 бригада, 190 звено.

Вӑрнар районӗнчи Кольцовкӑри Сталин ячӗпе тӑракан колхоз вӑтам шутпа кашни гектар пуҫне ҫакӑн чухлӗ тырпул туса илнӗ: 180-шар пӑт тӗштырӑ, 1.300-шер пӑт тымарҫимӗҫ, 6.000-шер пӑт кишӗр, 2.350-шар пӑт купӑста. Раснах мӗн пур-ха ҫак колхозра? Унӑн ҫӗрӗ кӳршӗри ытти колхозсенчи пекех.

* * *

Ҫӗр нумайрах тырпул патӑр тесе, колхоз кашни ҫулах уй-хире питех те нумай тислӗк, торф, юшкӑн, минерал ҫӑнӑхӗ тата вырӑнти удобренисем тӑкнӑ. Юлашки тӑватӑ уйӑх хушшинче кӑна колхоз акӑпакан кашни гектар ҫӗр пуҫне вӑтам шутпа вырӑнти тӗрлӗ удобренисем 35-шер тонна тата 12-шер центнер минерал ҫӑнӑхӗ тӑкнӑ. Колхозра агротехника ӗҫӗ ҫулсеренех лайӑхланса пырать, агротехникӑллӑ ҫӗнӗ мероприятисене ӗҫе кӗртсе пыраҫҫӗ.

Кольцовкӑри колхозри пек ҫитӗнӳсене кашни колхозах тума пултарать. Пӗтӗм ӗҫ руководствӑран, ӗҫри дисциплинӑран, ялхуҫалӑх ӗҫӗсене вӑхӑтра тата пысӑк пахалӑхпа туса ирттернинчен килет.

Чкаловский, Комсомольский, Куславкка, Вӑрмар, Шӑмӑршӑ районӗсем пек районсем те пур, вӗсем вӑтам шутпа гектартан 10-шар центнера яхӑн тӗштырӑ туса илнӗ, урӑхла каласан, вӗсем ытти пур районсенчен те пӗчӗкрех тухӑҫлӑх илнӗ. Канаш районӗнчи 49 колхозран пӗр бригада кӑна ҫӗр пӑтлӑ тухӑҫлӑх илнӗ, Кувакино районӗнче — 6 звено, Октябрьский районра ҫӗр пӑтлӑ тухӑҫлӑх илнӗ пӗр колхоз та, пӗр бригада та, пӗр звено та ҫук.

1940 ҫулти тырпул тухӑҫлӑхӗ Пӗтӗм Союзри ялхуҫалӑх выставкин участникӗсен хисепне чылаях ӳстерме май парать. 1939 ҫулта пирӗн выставка участникӗсем 618 участник, вӑл шутра 81 колхоз пулнӑ пулсан, 1940 ҫулта 816 участник, вӑл шутра 192 колхоз пулнӑ, 1941 ҫулта эпир выставкӑна 1.500 кандидатран кая мар тӑратма пултаратпӑр.

1941 ҫулти выставкӑна хатӗрленсе, пирӗн 1941 ҫулта пысӑк тухӑҫлӑ тырпул туса илессишӗн районсем, колхозсем, бригадӑсем тата звеносем хушшинче социализмлӑ ӑмӑртӑва анлӑн сарса ярас пулать.

Государство умӗнчи обязательствӑсене тултарни

ЦК ВКП(б) тата СНК СССР ялхуҫалӑх продуктисен заготовкисемпе закупкисен политикинчи улшӑнусем ҫинчен йышӑннӑ постановлени производствӑри ҫӗкленӗве ҫӗнӗ вӑйпа хӑпартса ячӗ, ҫакӑ вӑл государство умӗнчи обязательствӑсене ӑнӑҫлӑн тултарма май пачӗ.

1940 ҫулта тырӑ хатӗрлес тӗлӗшпе эпир лайӑхрах ӗҫлерӗмӗр, государствӑна 1939 ҫултинчен 31.374 центнер нумайрах тӗштырӑ патӑмӑр, апла пулсан та республика плана 0,5 процент тултарса ҫитереймен.

Кӑҫал условисем питех те лайӑх пулчӗҫ пулсан та, государствӑна тырӑ тӑратас ӗҫ питӗ вӑрӑма тӑсӑлса кайрӗ. Государствӑна тырӑ тӑратас тӗлӗшпе эпир вырӑнсене пилӗкшер кунлӑх заданисем панӑ чухне райкомсен секретарӗсем пурте пире ҫапла шантарса каларӗҫ: государствӑна тырӑ парас ӗҫе октябрӗн 25-мӗш тӗлне туса пӗтерме май пур, терӗҫ. Анчах та эпир тӗрӗс мар шутласа хуни палӑрчӗ, районсем ҫак ӗҫре пире тӳрлетмен. Пирӗн заданисенчи тӗп ҫитменлӗх ҫакӑ пулнӑ: эпир вӗсене организациллӗ ытти мероприятисемпе ҫирӗплетмен, уйрӑммӑн илсен, авӑн ҫапас ӗҫ хӑвӑртлӑхӗсемпе ҫыхӑнтарман, авӑн ҫапас ӗҫ кая юлса пыни тырӑ тӑратас ӗҫе чӑрмантарса пынӑ. Партин Центральный Комитечӗпе Союз Совнаркомӗ пирӗн ҫак ҫитменлӗхе вӑхӑтра тӳрлетрӗҫ, тырпул пухас ӗҫре тӗп вырӑнта тӑраканни вӑл—авӑн ҫапасси пулать, авӑн ҫапни кӑна государствӑпа колхозсене тырӑ илме май парать, тесе кӑтартса пачӗҫ. Ҫакӑн хыҫҫӑн кӑна эпир авӑн ҫапас ӗҫе чӑнласах организацилеме тытӑнтӑмӑр.

Хӑшпӗр районсенче (Елчӗк, Комсомольский, Пӑрачкав т. ыт. те) ЦК ВКП(б) тата СНК СССР колхозниксене аванс парасси ҫинчен йышӑннӑ решенине пӑснисем пулнӑ. Чылай колхозсенче государствӑна тырӑ тӑратма пуҫӑничченех тырӑпа колхозсен шалти нушисенче усӑ курма тытӑннӑ. Сӑмахран, Елчӗк районӗнчи «Коммунист» колхозра заготпункта памалла пулнӑ мӗнпур тӗштырӑран 80 процентне аванс парса расходласа янӑ. Ҫакӑн пек ӗҫсем ытти хӑшпӗр колхозсенче те пулнӑ.

Республика прокурорӗ Карзанов юлташ ертсе пыракан прокуратура органӗсем, ялхуҫалӑх артелӗн уставне ҫапла пӑснине татӑклӑнах пӗтерес вырӑнне, айккинчен пӑхса тӑракансен позицийӗ ҫине тӑнӑ. Парти Обкомӗ хутшӑннипе кӑна ӗҫе тӳрлетнӗ.

Республикӑри 28 районран 14 районӗ государствӑна тырӑ тӑратас плана тултарман, вӑл шутра Етӗрне, Елчӗк, Комсомольский, Хӗрлӗ Чутай, Октябрьский районсем. Единоличниксен хуҫалӑхӗсем государство умӗнчи обязательствӑсене тултарман.

Малалла Чарыков юлташ единоличниксем государство умӗнчи обязательствӑсене мӗнле тултарса пыни ҫинчен калать. Государство умӗнчи обязательствӑсене колхозсем 101,7 процент тултарнӑ пулсан, единоличниксен хуҫалӑхӗсем 68,1 процент кӑна тултарнӑ. Нумай районсем, плана тултарас ӗҫе единоличниксем татса памаҫҫӗ тесе шутласа, хӑйсен пӗтӗм вӑйне колхозсем ҫине куҫарнӑ, колхозсем плана тултарнӑ хыҫҫӑн вара вӗсем пӗр вырӑнта тапӑртатса тӑма пуҫланӑ, мӗншӗн тесен единоличникран илмелли вӑхӑт иртсе кайнӑ. Октябрьский, Пӑрачкав, Хӗрлӗ Чутай, Комсомольский, Ҫӗрпӳ тата Ҫӗмӗрле районӗсем единоличниксем хушшинче тырӑ тӑратас ӗҫе организацилеме пӗлменнине кӑтартрӗҫ. Вӗсем единоличниксен секторӗ тӑрӑх тырӑ тӑратмалли плана 38—58 процент кӑна тултарнӑ.

1940 ҫулта Улатӑр, Елчӗк, Вӑрнар, Калининский районсем лайӑх ӗҫлерӗҫ. Вӗсем государствӑна тырӑ тӑратмалли плана пур секторсем тӑрӑх та пӗтӗмӗшпех тултарнӑ.

МТ Станцисен ӗҫӗ

1939 ҫултипе танлаштарсан, 1940 ҫулта МТС-сен ӗҫӗ кӑштах лайӑхланни палӑрать. Условнӑй суха ҫине куҫарса шутласан, 690 пин гектар сухаланӑ, е вӑл 116 процент пулать. Анчах та иртнӗ ҫул республика тракторпа тумалли ӗҫсен ҫулталӑк планне тултарман. 1940 ҫулти производствӑллӑ заданине 5 МТС кӑна ӑнӑҫлӑн тултарнӑ.

1940 ҫулта уйрӑмӑнах Куславкка (директорӗ Горбунов), Етӗрне (директорӗ Вяткин юлташ пулнӑ), Сӗнтӗрвӑрри (директорӗ Быков), Шупашкар (директорӗ Федоров), Шӑмӑршӑ (директорӗ Ильин) МТ Станцисем начар ӗҫленӗ, тракторпа тумалли ӗҫсен планне пурӗ те 45—59 процент кӑна тултарнӑ.

Ҫак МТС-сен директорӗсем, райсоветсен исполкомӗсен председателӗсем тата райкомсен секретарӗсем партипе правительство тракторсемпе тата кӑкарса ӗҫлемелли инвентарьсемпе туллин нагрузкӑпа ӗҫлесси ҫинчен панӑ директивӑсене халиччен те ӑнланса илмен. 15 лаша вӑйлӗ пӗр трактор пуҫне Куславкка МТС-ӗнче 223 гектар сухаланӑ, Етӗрне МТС-ӗнче—221 гектар, Шупашкар МТС-ӗнче—235 гектар, Сӗнтӗрвӑрри МТС-ӗнче—266 гектар.

Комбайнсен ӗҫ тухӑҫлӑхӗ тӳсме ҫук пӗчӗккӗ. Хӗрлӗ Чутай МТ Станцинче уборкӑн мӗнпур тапхӑрӗнче пӗр комбайна тивекен вӑтам нагрузка 76 гектар кӑна пулнӑ, Сӗнтӗр МТС-ӗнче—87 гектар, Ҫӗрпӳ МТС-ӗнче—90 гектар.

Тракторлӑ сеялкӑсемпе усӑ курас ӗҫ те ҫакнашкалах. Сӗнтӗрвӑрри, Чкаловский, Шупашкар МТ Станцисенче сеялкӑсемпе питех те ҫителӗксӗр усӑ курнӑ. Сӗнтӗрвӑрри МТС-ӗнче, сӑмахран, пӗр сеялка пуҫне ҫуракинче 32 гектар акнӑ, кӗракинче—15 гектар. Ҫав вӑхӑтрах хӑшпӗр МТ Станцисем сеялкӑсемпе усӑ курас ӗҫре лайӑх результатсем кӑтартнӑ. Сӑмахран, Шӑхасан МТ Станци ҫураки планне 167 процент тултарнӑ, кӗраки планне—111 процент, кашни сеялка пуҫне ҫуркунне 213 гектар акнӑ, кӗркунне—157 гектар. Элӗк МТ Станци ҫураки планне 161 процент тултарнӑ, кӗраки планне—127 процент т. ыт. те.

Республикӑри МТ Станцисем кӗрхи ӗҫсен планӗсене тултараймарӗҫ: кӗрхи ҫӗртме тумалли плана 64,8 процент тултарнӑ, авӑн ҫапмалли плана—54,0 процент.

1940 ҫулта малта пыракан МТС-сем чаплӑ ҫитӗнӳсем турӗҫ, государствӑн тракторпа тумалли ӗҫсен планне ирттерсе тултарчӗҫ. Бригадӑсем, уйрӑм трактористсем, комбайнерсем, машиноведсем тата ытти работниксем хушшинче социализмлӑ ӑмӑртӑва анлӑн сарса ярса, вӗсем машинӑсемпе тракторсен паркӗпе лайӑх усӑ курма пултарчӗҫ. Кувакино, Шӑхасан, Йӗпреҫ, Елчӗк, Вӑрнар, Первомайский, МТ Станцисенче ҫулталӑк планне 102—112 процент тултарнӑ, 15 лаша вӑйлӗ кашни трактор пуҫне 535—648 гектар ӗҫленӗ.

Ҫак МТС-сен ҫитӗнӗвӗсем акӑ мӗнрен килнӗ: вӗсем ӗҫе тӗрӗс организациленӗ, тракторсене пӑхмалли техникӑллӑ правилӑсене пӑхӑнса тӑнӑ, кадрсемшӗн пӗрмаях тӑрӑшнӑ, вӗсен политикӑллӑ тата техникӑллӑ пӗлӳлӗхне хӑпартса пынӑ.

1940 ҫулта МТС-сенче ҫӗнӗ ҫынсем ӳссе ҫитӗнчӗҫ, вӗсем стахановла ӗҫ образецӗсене кӑтартса пачӗҫ. Вӑрнар МТ Станцинчи трактористка А. Чернова юлташ заданине 185,1 процент тултарнӑ. Кувакино МТ Станцинчи тракторист В. Солдатов хӑйӗн сменинче СХТЗ тракторпа 530 гектар сухаланӑ, 919 килограмм горючи перекетленӗ. Тракторист Н. Чернов (Шӑхасан МТС) смена нормисене 208 процент тултарнӑ.

Шӑхасан МТ Станцинчи трактор бригади (бригадирӗ Петров юлташ) кашни «СТЗ» трактор пуҫне 962-шер гектар сухаланӑ, Елчӗк МТ Станцинчи И. Петров бригади трактор пуҫне 981-шер гектар сухаланӑ.

Балалаева юлташ бригади (Улатӑр МТС) хӑйӗн ҫулталӑкри заданине 152 процент тултарнӑ.

Комбайнер В. Кошелев юлташ (Кувакино МТС) 15 футлӑ комбайнпа 250 гектар вырӑнне 388 гектар вырса пухнӑ, комбайнер В. Васильева (Шӑхасан МТС)—327 гектар.

Машиновед Сатушкин юлташ (Кувакино МТС) «МК—1100» молотилкӑпа 1.223 тонна тырӑ ҫапнӑ, машиновед М. Волков (Шӑхасан МТС) календарлӑ 70 кун хушшинче 1011 тонна ҫапнӑ.

Ун пек примерсем татах та нумай, анчах та МТ Станцисен тракторсемпе, ялхуҫалӑх машинисемпе усӑ курас ӗҫе лайӑхлатмалли майсем мӗн тери нумаййине кӑтартса пама ҫаксем те ҫителӗклӗ.

Парти, совет тата ҫӗрӗҫ органӗсен задачи—иртнӗ ҫулхи йӑнӑшсене шута илсе, тракторсемпе машинӑсене юсас ӗҫе кирлӗ пек лайӑх тытӑнасси, МТС-сен директорӗсене пур майсемпе те пулӑшу парасси, МТС-сене ҫитес ӗҫсем валли йӑлтах хатӗрлесе ҫитерессипулса тӑрать.

Выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ыйтусем

1940 ҫулта обществӑллӑ выльӑх-чӗрлӗх хисепӗ ҫакӑн чухлӗ ӳснӗ: мӑйракаллӑ шултра выльӑхсен хисепӗ—16,3 процент, вӑл шутра ӗнесен хисепӗ—0,3 процент, сыснасен хисепӗ—22,2 процент, вӑл шутра сысна амисен хисепӗ—14,6 процент, сурӑхсен хисепӗ—28 процент.

Ҫапла вара, республикӑра государствӑн выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫе вӑйлатмалли тата ама выльӑхсен минимумӗ туса хумалли планне тултарман-ха.

Республикӑра сӗт-ҫу фермисем пурӗ 1.675 ферма, сысна фермисем 1.098, сурӑх фермисем 1.256 ферма шутланаҫҫӗ. Кунсӑр пуҫне кайӑк-кӗшӗк фермисем 1.352 ферма организациленӗ, вӗсенче 139.300 пуҫ кайӑк-кӗшӗк. Кашни 100 колхоз пуҫне 238 ферма, кайӑк-кӗшӗк фермисемпе пӗрле шутласан, 318 ферма тивет.

СНК СССР тата ЦК ВКП(б) 1939 ҫулхи июлӗн 8-мӗшӗнче йышӑннӑ постановленипе ҫапла ҫирӗплетнӗ: 1940 ҫул вӗҫӗ тӗлне ама выльӑхсен хисепӗ 1942 ҫул вӗҫӗ валли ҫирӗплетнӗ минимумӑн 60 процентӗнчен кая мар пулмалла. Республикӑри колхозсем нумайӑшӗ партипе правительствӑн ҫак заданине тултарман-ха. Сӑмахран, мӑйракаллӑ шултра выльӑх ӗрчетекен 1.675 фермӑран 619 ферминче кӑна ама выльӑх хисепӗн минимумӗ 60 процент шутланать.

1940 ҫулта выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫе вӑйлатмалли плана тултарма тата фермӑсенче ама выльӑхсен хисепне ӳлте асӑннӑ минимума ҫитерме те кирлӗ условисем йӑлтах пулнӑ. Выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫе вӑйлатмалли плана тултарайманни пуринчен ытларах ҫакӑнтан килнӗ: ВКП(б) Обком бюровӗпе Чӑваш АССР Совнаркомӗ ҫак ӗҫе питех те кая юлса тытӑннӑ.

Республика Наркомземӗ тата уйрӑмӑнах унӑн выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес тӗлӗшпе ӗҫлекен управленийӗ районсем тӑрӑх плана мӗнле тултарса пынине кирлӗ пек контроллесе пыман, вӑл ӗҫшӗн кирлӗ пек тӑрӑшман.

Обществӑллӑ выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫри тимлӗх чакнине пула ҫуллахи уйӑхсенче, 1940 ҫулти октябрь уйӑхӗччченех, выльӑх-чӗрлӗх хисепӗ пӗрре те ӳсмен темелле.

Октябрь уйӑхӗнчен пуҫласа, урӑхла каласан, ВКП(б) Обкомӗн IV пленумӗ обществӑллӑ выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫ мӗнле пыни ҫинчен ятарласах сӳтсе явнӑ хыҫҫӑн, республикӑри выльӑх-чӗрлӗх хисепӗ кӑштах ӳснӗ. Уйрӑммӑн илсе кӑтартсан, мӑйракаллӑ выльӑх-чӗрлӗх хисепӗ 17,3 процент ӳснӗ, сыснасен хисепӗ—0,3 процент, сурӑхсен хисепӗ—15,1 процент.

Анчах хӑшпӗр районсем выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫре самотек тыткӑнӗнчен тухайман, 4-мӗш кварталта хӑшпӗр йышши выльӑхсен хисепӗ чакнӑ. Ҫапла, сӑмахран, Калининский районра мӑйракаллӑ шултра выльӑх-чӗрлӗх хисепӗ 0,4 процент чакнӑ, сурӑхсен хисепӗ—3,9 процент, Хӗрлӗ Чутай районӗнче мӑйракаллӑ шултра выльӑх хисепӗ 1,1 процент чакнӑ, сурӑхсен хисепӗ—6,3 процент.

Партипе правительство выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫшӗн ывӑнма пӗлмесӗр тӑрӑшаҫҫӗ. Пӗлтӗрхи октябрь уйӑхӗнче СНК СССР тата ЦК ВКП(б) выльӑх-чӗрлӗхе хӗл каҫарма хатӗрленесси ҫинчен ятарласах йышӑннӑ постановленире выльӑх-чӗрлӗхе кирлӗ пек хӗл каҫарма тата ҫамрӑк выльӑхсене сыхласа хӑварма май паракан конкретлӑ мерӑсене кӑтартса пачӗҫ. Чылай районсенче ҫак постановленине начар пурнӑҫа кӗртсе пыраҫҫӗ. Шӑхасан районӗнчи колхозсенче выльӑх-чӗрлӗх валли витесене халиччен те ӑшӑтса ҫитереймен-ха. 30 колхозра ӗнесене пӑруламалли пӳлӗмсем ҫук, 18 колхозра пӑрусем валли ӑшӑ витесем ҫук.

Ишлей, Канаш, Советский, Комсомольский тата Элӗк районӗсенчи чылай колхозсенче те выльӑх-чӗрлӗхе хӗл каҫарма ҫакнашкалах начар хатӗрленнӗ.

ВКП(б) райкомӗсем тата вӑл районсенчи райсоветсен исполкомӗсем выльӑх-чӗрлӗхе хӗл каҫарма тата ҫамрӑк выльӑхсене пӑхса илме хатӗрленес ыйтусем тавра колхозниксен массисене вӑхӑтра мобилизацилеме пултарайман.

Ҫамрӑк выльӑхсем вилесси, иртнӗ ҫултипе танлаштарсан, кӑштах чакрӗ, ҫапах та вилнисен процентӗ халӗ те пысӑк. Уйрӑмах пӑрусем Элӗк (24,4 проц.), Комсомольский (23,5 проц.), Чкаловский (21,3 проц.) районсенче нумай вилеҫҫӗ. Сысна ҫурисем вилнинчен процентсем Ишлей (26,7) тата Комсомольский (27,6) районсенче пысӑкрах. Путексем Элӗк, Ишлей, Комсомольский тата Шӑхасан районӗсенче нумай вилеҫҫӗ (32—37 проц.).

Ҫакна та палӑртса хӑварас пулать: 1940 ҫулта, малтанхи ҫулпа танлаштарсан, ҫамрӑк выльӑхсем чылай сахалтарах ҫуралчӗҫ. Сӑмахран, тихасем 6.133 пуҫ, сысна ҫурисем 22.600 пуҫ сахалрах ҫуралнӑ.

Республикӑри колхозсен фермисенче сӗт суса илесси халӗ те аялта тӑрать. 1940 ҫулта Вӑрнар районӗнче ҫулталӑкра вӑтам шутпа пӗр ӗне пуҫне 689,8 литр, Комсомольский районра 705 литр сӗт суса илнӗ.

Ҫакӑнтан ӗнтӗ пӗр вывод туса тӑрать: выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫре малта пыракансен опытне—ӗнесенчен сӗт нумайрах суса илме вӗренсе ҫитнӗ, выльӑхсене тӗрӗс тӑрантарма, вӗсене пӑхма, ҫамрӑк выльӑхсене сыхласа усрама пӗлекен ҫынсен опытне ҫине тӑрса тата анлӑн сарса пымалла. Кашни колхоз, кашни ферма,—вӗсем нумайрах сӗт суса илме чӑнахах та тӑрӑшаҫҫӗ пулсан,—малта пыракан наукӑпа практикӑна вӗренме тата вӗсен ҫитӗнӗвӗсемпе ӗҫре усӑ курма тивӗҫлӗ.

Нумайӗш колхозсенче сысна ӗрчетес ӗҫ ҫине йӗрӗнсе пӑхас йӑлана халӗ те пӗтермен-ха. Сыснасенчен ҫӑвӑрсем илсе пӑхса ӳстерессипитех те ҫителӗксӗр, 1940 ҫулта республикӑра вӑтам хисеппе пӗр ама пуҫне 6,1 ҫӑвӑр ҫеҫ илнӗ, Ишлей районӗнче пӗтӗмпе те 2,5 ҫӑвӑр кӑна илнӗ. Сыснасене тӑрантарса самӑртас ӗҫе организацилемен.

(Малалли 3-мӗш страницӑра).

ЧАРЫКОВ ЮЛТАШ ДОКЛАЧӖН МАЛАЛЛИ

Ҫакнашкал положенине малашне тӳсме ҫук. Сысна ӗрчетекен фермӑсене кӗске срокрах какай фабрикисем туса хумалла, ӑна тума пулать те.

Чӑваш АССР Совнаркомӗпе ВКП(б) Обкомӗ 1940 ҫулти ноябрӗн 1-мӗшӗнче колхозсенче лаша ӗрчетекен специализациленӗ бригадӑсемпе фермӑсем организацилесси ҫинчен ятарласа постановлени йышӑнчӗҫ. Халӗ ӗнтӗ республикӑри нумайӗш колхозсем ҫак мероприяти мӗнтери паха вырӑн йышӑнса тӑнине шута илчӗҫ.

Пӑрачкав районӗнчи колхозсенче 1940 ҫулти ноябрьччен лаша ӗрчетекен фермӑсем виҫҫӗ ҫеҫ пулнӑ, 1941 ҫулти январӗн 1-мӗш тӗлне вара лаша ӗрчетекен 30 ферма тата специализациленӗ 11 бригада пур. Сӗрпӳ районӗнчи колхозсенче лаша фермисем 10 пулнӑ пулсан, халӗ лаша фермисем 30 тата специализациленӗ бригадӑсем 83 пур.

Республикӑра пӗтӗмпе лаша фермисем 174 тата специализациленӗ бригадӑсем 680 тунӑ. Анчах юлса пыракансем те пур-ха. Октябрьский, Сӗнтӗр, Ишлей, Элӗк, Етӗрне, Вӑрмар тата Куславкка районӗсенче лаша фермисем тата специализациленӗ бригадӑсем организацилес ӗҫ самотекпа пырать.

Лаша фермисемпе бригадӑсем организацилени тихасем ҫуралассине ӳстерет ҫеҫ мар, тата, паллах, тихасене пӑхса ӳстерес ӗҫӗн пахалӑхне, ҫапла вара лашасен пахалӑхне те ӳстерет.

Выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес проблемӑпа пӗтӗмпех татса парас пулсан нумай ӗҫлеме тивет-ха. Партипе совет тата ҫӗрӗҫ органӗсем умӗнче, колхозсем, колхозниксем тата ялхуҫалӑх специалисчӗсем умӗнче пысӑк задача тӑрать: 1941 ҫулта фермӑсене йышлатса ҫирӗплетсе пынипе пӗрлех, обществӑллӑ выльӑхсен продуктивлӑхне хӑпартмалла. Ҫак кирлӗрен те кирлӗ задачӑна ӑнӑҫлӑн татса парас тесен, выльӑхсене кӑтартуллӑн хӗл каҫарас пулать, ҫуралакан ҫамрӑк выльӑхсене йӑлтах пӑхса ӳстерес пулать.

Выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес тӗлӗшри пӗтӗм ӗҫре кадрсем калама ҫук пысӑк вырӑн йышӑнса тӑраҫҫӗ. Чи лайӑх кадрсене ҫав ӗҫре ҫирӗплетсе хӑварас пулать, вӗсем валли пур условисене те туса памалла, выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетес ӗҫӗн техникӗсене вӗрентессине анлӑн сармалла.

Колхозсем организаципе хуҫалӑх тӗлӗшӗнчен ҫирӗпленсе пыни

Колхозсен тупӑшӗ тата производство средствисем ҫулран-ҫулах ӳсеҫҫӗ. 1938 ҫултипе танлаштарсан, малтанлӑха шутласа пӑхнӑ тӑрӑх, тӗп средствӑсем 48 проц. ӳснӗ.

Колхозсем хуҫалӑх тӗлӗшӗнчен ҫирӗпленсе пынине кӑтартса паракан тепӗр ен вӑл—виҫӗ ҫул хушшинче колхозсен пайланман фончӗсем 60 млн. тенкӗлӗх е 79 проц. ӳсни пулать. Малта пыракан ялхуҫалӑх артелӗсен ӗҫри опычӗ колхозсен ҫитӗнӗвӗсем ӗҫе тӗрӗс организациленипе пулнине кӑтартса парать. Колхозсенче ӗҫ дисциплини мӗн чухлӗ ҫӳлте тӑрать, ӗҫӗн результачӗсем ҫавӑн чухлӗ лайӑхрах.

Ӗҫе тӗрӗс организацилесе, обезличкӑпа уравниловкӑна пӗтерсе, агротехникӑна анлӑн сарса пырса, иртнӗ ҫулта сӗршер звеносем пысӑк ҫитӗнӳсем турӗҫ.

ВКП(б) XVIII съездӗ пулса иртнӗ вӑхӑтранпа колхозсенче ӗҫе звено тӑрӑх организацилесси анлӑн саралса кайрӗ. Ҫапла, сӑмахран, 1940 ҫулӑн пуҫламӗшӗнче пирӗн республикӑри колхозсенче 13.202 звено организациленӗ пулнӑ, ҫав шутран: ҫуркуннепе ҫуллахи ялхуҫалӑх ӗҫӗсен тапхӑрӗнче хӑйсене ҫирӗплетсе панӑ участоксенче 11.721 звено ӗҫленӗ. Анчах ҫак ӗҫ ҫине ҫителӗклӗ таран тимлӗн ҫавӑрӑнса пӑхман пирки, хӑйсен ӗҫне пур звеносем те мар ӑнӑҫлӑн вӗҫлерӗҫ. Элӗк, Октябрьский, Шӑмӑршӑ, Канаш, Хӗрлӗ Чутай, Ҫӗмӗрле районӗсенче звеносен участокӗсенче туса илнӗ тырпула шута илессине пачах организацилемен. Ҫак районсенчи парторганизацисем ВКП(б) XVIII съездӗ ӗҫе звено тӑрӑх организацилесси ҫинчен кӑтартса панине ҫителӗклӗ пурнӑҫа кӗртсе пыраймарӗҫ. Тӳрех калас пулать, ҫак ыйтупа Наркомзем та ҫителӗклӗ ӗҫлемен, ВКП(б) Обкомӗн ялхуҫалӑх пайӗ ВКП(б) Обкомӗн решенийӗсене мӗнле пурнӑҫласа пынине начар тӗрӗслесе тӑнӑ.

Сдельщинӑра ӗҫе тӗрӗс организацилесси ӗҫ нормине тӗрӗс палӑртассипе, ӗҫкунӗсене тӗрӗс шутласа парассипе таччӑн ҫыхӑнса тӑрать.

Ӗҫ норми ытлашши пӗчӗккӗ пулни хальхи пысӑк ҫитменлӗх пулса тӑрать. Чылай колхозсенче ӗҫ нормисене ҫавӑн пек тунӑ: вӗсене ҫӑмӑллӑн ӗҫлесех 2—3 сехет хушшинче тултарма пулать. Сӑмахран, Хӗрлӗ Ҫар ячӗпе тӑракан колхозра (Шупашкар районӗ), «Париж Коммуни» колхозра (Шупашкар районӗ) кӗрхи сӗртмене икӗ сӳрепе пӗр хут сӳрелеме пӗр кунхи нормӑна 2 га тунӑ. Шӑмӑршӑ районӗнчи «Пламя труда» колхозра икӗ касӑллӑ плугпа 0,5 га сухаласан 1,5 ӗҫкунӗ параҫҫӗ.

Паллах, ӗҫ норми ҫакӑн пек пӗчӗккӗ пулни ӗҫ тухӑҫлӑхне ӳстерме кансӗрлет тата малта пыракан колхозниксен ӗҫӗшӗн лайӑх тӳлеме май памасть.

Ӗҫ нормине кашни ҫулах пӑхса тухмалла тата ӑна иртнӗ ҫулсенчи опыта шута илсе палӑртмалла.

Малалла Чарыков юлташ Чӑваш республикинчи колхозсем тип ҫырмасене шыв кӗртес, халӑх пурӑнакан пунктсенче шыв тытса усрамалли вырӑнсем тӑвас тата халичченхи пӗвесене, плотинӑсене, кӳлӗсене тасатас тӗлӗшпе мӗнле ӗҫсем туса ирттерни ҫинчен чарӑнса тӑрать.

Иртнӗ ҫулта республикӑра пӗтӗмпе 206 плотина тунӑ, вӗсенчен 51 плотинӑна проект тӑрӑх тунӑ, 1027 пӗве пӗвеленӗ, шыв тытса усрамалли вырӑнсемпе кӳлӗсене 164 чавнӑ. Пӗр ҫул хушшинче шыв тӑракан вырӑнсен лаптӑкӗшӗ 1064 га чухлӗ ӳсрӗ.

Республикӑри колхозсем армансен хуҫалӑхне тирпейлӗ тытас тӗлӗшпе хӗрӳллӗн ӗҫлеме тытӑнчӗҫ. Ҫӗнӗрен 51 арман тунӑ, ку таранччен ӗҫлемесӗр ларнӑ 95 армана ӗҫе янӑ, 244 армана тӗпрен ремонтланӑ. Малаллахи задача ҫакӑнта пулса тӑрать: ҫак строительствӑна пӗрмаях туса пымалла, пӗвесемпе плотинӑсен хӗррисене йывӑҫ лартмалла тата вӗсене тӗрӗс эксплоатацилемелле.

Тупӑшсене валеҫесси тата ялхуҫалӑх артелӗн уставне пӑсса ӗҫлени ҫинчен кӑштах калатӑп. Ялхуҫалӑх артелӗн Сталинла уставне пурнӑҫа кӗртсе пынипе пирӗн республикӑри колхозсем нумайӗшӗ хӑйсен хуҫалӑхне йӗркелерӗҫ, ӗҫ дисциплинине ҫирӗплетрӗҫ. 1940 ҫулта республикӑри колхозсем государствӑна ялхуҫалӑх продуктисем парас тӗлӗшпе обязательствӑсене вӑхӑтра тултарчӗҫ, пӗрлешӳллӗ фондсене кирлӗ чухлӗ турӗҫ тата тырпула ӗҫкунӗ тӑрӑх валеҫсе парас ӗҫе тытӑнчӗҫ.

Парти организацисен задачи вӑл — тупӑшсене тӗрӗс валеҫес ӗҫре колхозсене пулӑшасси, колхозсенче обществӑллӑ хуҫалӑха малалла та анлӑлатса пыма уйӑрнӑ средствӑсене сыхласа усрас тата вӗсемпе усӑ курас ӗҫе тӗрӗс йӗркелесси.

Партин районти организацийӗсем колхозсен шалти пурнӑҫне ялана мар тӗрӗслеҫҫӗ. Ҫавна пула ӗнтӗ хӑшпӗр чухне ялхуҫалӑх артелӗн уставне пӑсса ӗҫлени, хӑшпӗр кая юлнӑ колхозниксем хушшинче вакхарпӑрлӑхлӑ рвачла тенденцисем паларни асӑрханмасӑрах юлать. Хӑшпӗр колхозсем пайланман фонд валли тырпул пачах уйӑрмаҫҫӗ е ялхуҫалӑх артелӗн уставӗнче кӑтартса панинчен сахалтарах уйӑраҫҫӗ. Ҫавӑн пек тунипе вӗсем колхозӑн обществӑллӑ хуҫалӑхне пысӑк сиен кӳреҫҫӗ. 1939 ҫулта Чӑваш АССРӗнчи 5 колхозра пайланман фондсем пачах туман. Пайланман фонда 12 процентран кая хывнисем 266 колхоз шутланаҫҫӗ. Пайланман фонда хывнӑ средствӑна мӗн валли расходланине пӗрмаях тӗрӗслесе тӑрассине организацилес пулать.

Колхозсен обществӑллӑ интересӗсене сыхлас тӗлӗшпе тӑракан тепӗр ыйту ҫинче чарӑнса тӑрӑпӑр. Ҫак ыйту вӑл—администрацие управлени аппаратне калама ҫук пысӑккӑн вӗрсе хӑпартнине хирӗҫ кӗрешесси. Чылай колхозсенче пачах кирлӗ мар должноҫсем: завхозсем, транспорт ӗҫӗн заведующийӗсем, фуражирсем, армансен контролерӗсем, правлени секретарӗсем т. ыт. ҫавӑн пеккисем пур.

Сӗрпӳ районӗнчи «Актай» колхозра ӗҫлеме пултаракан 34 ҫынран 13 ҫынӗ (38,2 проц.) администраципе хуҫалӑх ӗҫӗнче ӗҫлеҫҫӗ. 1940 ҫулти производствӑллӑ план тӑрӑх, пӗтӗм ӗҫе тума 6000 ӗҫкунӗ пӑхнӑ, администраципе управлени персоналне тытса тӑма 2994 ӗҫкунӗ (49,9 проц.) расходланӑ.

Ҫак йӗрке, ӗҫкунӗсене пӗтернисӗр пуҫне, колхозри ӗҫ вӑйӗ ҫитмелле мар тӑвать. Ҫавна пула ялхуҫалӑх ӗҫӗсем зарӑма тӑсӑлаҫҫӗ. Ҫавӑн пек колхозсен вара ӗҫ вӑйне час-часах ытти ҫӗртен тара тытма тивет. Чӑваш республикинчи колхозсенче 1939 ҫулта уй-хир ӗҫӗсене тума кӑна ытти ҫӗртен тара тытса ӗҫлеттернипе 4211 ӗҫкунӗ пӗтернӗ, тара тытса ӗҫлеттернишӗн тӳлеме 1939 ҫулта пӗтӗмпе тырӑпа тата укҫан 2.375 пин тенкӗ расходланӑ. Чӑнах та, ялхуҫалӑх артелӗн уставӗ тӑрӑх ытти ҫӗртен, уйрӑмӑнах специалистсене, тара тытса ӗҫлеттерме юрать, анчах пирӗн задача хӑйсене кирлӗ специалистсене хатӗрлеме пултармалла тӑвассинче пулса тӑрать, вара ҫав 2.375 пин тенкӗ колхозсене юлнӑ пулӗччӗ, вӑл укҫа колхозсен обществӑллӑ хуҫалӑхне сарма тата ӑна ҫирӗплетме кайнӑ пулӗччӗ.

ЦК ВКП(б) тата СССР Совнаркомӗ 1939 ҫулти майӑн 27-мӗшӗнче йышӑннӑ постановлени тӑрӑх, колхозниксен кил вырӑн участокӗсене тата единоличниксен ҫӗрне виҫсе тухнӑ хыҫҫӑн, ҫакна тӗрӗслесе палӑртнӑ: республикӑра колхозсен 428,7 га ҫӗрӗ ҫинче кил вырӑнӗсем пулнӑ.

Хӗрлӗ Чутай районӗнчи Баймашкино ялӗнчи С. Жигулев 1940 ҫулта ссылкӑран таврӑннӑ та хӑйне кил вырӑн участокӗ пама ыйтса райсовет исполкомне заявлени панӑ. Райсовет исполкомӗ ӑна кил вырӑн участокне колхоз фондӗнчен памалла тесе решени йышӑннӑ. Ҫак решени тӑрӑх Жигулев хӑйӗн унччен пулнӑ кил вырӑн участокне йышӑннӑ. Унта 200 тӗп улмуҫҫи пулнӑ, вӗсене колхоз темиҫе ҫул хушши пӑхса усранӑ. Жигулев 1940 ҫулта улма сутса 50 пин тенкӗ тупӑш илнӗ.

Пӑрачкав районӗнчи Гарт ялӗнчи колхоз ҫумне государство актипе ҫирӗплетсе панӑ 15 га ҫӗре колхоз бригадирӗ единоличниксене валеҫсе панӑ.

Колхозсен ҫӗр лаптӑкӗсемпе тӗрӗс мар усӑ курни Чкаловский, Пӑрачкав, Сӗрпӳ районӗсенче те нумай пулнӑ.

Ку тӗлӗшпе чылай ӗҫленине пула, колхозсен ҫӗр лаптӑкӗпе тӗрӗс мар усӑ курнине пӗтернӗ.

Колхозсен ҫӗр лаптӑкӗпе тӗрӗс мар усӑ курни малашне ан пултӑр тесен, ВКП(б) райкомӗсен ҫак ӗҫе кулленех контроль туса тӑрассине хӑйсен аллине илмелле.

Юлашкинчен эпӗ хресчен хуҫалӑхӗсене коллективизацилесси ҫинчен каласшӑн. Чӑваш парторганизацин XXI конференцинче ҫак тӗлӗшпе панӑ пит тӗрӗс те усӑллӑ кӑтартусем пурнӑҫланмасӑрах юлаҫҫӗ. Республикӑра 27 пин единоличник хуҫалӑхӗсем ҫаплах колхоза кӗмен-ха. Коллективизаципе хальччен пекех Чкаловский, Пӑрачкав, Первомайский, Йӗпреҫ, Канаш районӗсем кая юлса пыраҫҫӗ.

Хӑшпӗр юлташсем: колхоза кӗмесӗр юлнӑ единоличник хуҫалӑхӗсене малашне колхоза кӗртме май ҫук, мӗншӗн тесен юрӑхсӑррисем кӑна юлнӑ, тесе иккӗленеҫҫӗ. Ҫакӑ вӑл пачах та тӗрӗс мар тата йӑнӑш япала, ҫавӑн пек шухӑшпа парти политики хушшинче пӗрлехи нимӗн те ҫук.

Пирӗн задача—единоличниксене вӗсен кунҫулӗ ҫинчен тимлӗн ӑнлантарса парса, вӗсене колхоза хӑвӑртрах кӗме пулӑшассинче пулса тӑрать.

Республикӑри ялхуҫалӑхӗнчи кадрсемпе ӗҫлессинче ҫитменлӗхсем сахал мар-ха. Кадрсене суйласа лартас ӗҫ ҫине ҫиелтен пӑхни тата ҫак ӗҫе тӗплӗн шухӑшламасӑр туни палӑрать. Ҫавна пула ялхуҫалӑхӗнчи кадрсем ытла та хытӑ улшӑнса пыни сисӗнет.

1940 ҫулта республикӑри 1685 колхоз председателӗнчен 784-шне, 1729 ферма заведующийӗнчен 825 ҫынна улӑштарнӑ.

1940 ҫулти ноябрӗн 1-мӗшне колхоз председателӗсене 1042 ҫынна, ферма заведующийӗсене 586 ҫынна ВКП(б) райкомӗсем ҫирӗплетнӗ. Пӑрачкав тата Улатӑр райкомӗсем ҫӳлте асӑннӑ вӑхӑт тӗлне ферма заведующийӗсене пӗрне те ҫирӗплетмен. Партин Сӗнтӗр райкомӗ 106 ферма заведующийӗнчен 27, Октябрьский—97 ферма заведующийӗнчен 3 кӑна ҫирӗплетнӗ. Сӗнтӗр райкомӗ районти 107 колхоз председателӗсенчен 57 ҫынна, Ишлей райкомӗ 114 ҫынран 24 ҫынна ҫирӗплетнӗ.

Хӑшпӗр райкомсем кадрсене ҫирӗплетес ӗҫ ҫине формально пӑхнӑ. Акӑ, партин Калининский райкомӗн бюровӗ пӗр заседанирех, 1940 ҫулти майӑн 17-мӗшӗнче, 63 ҫынна ҫирӗплетнӗ, вӑл шутра колхоз председателӗсене 17 ҫынна, колхоз председателӗн заместителӗсене 12 ҫынна, ферма заведующийӗсене 19 ҫынна тата ыттисене те ҫирӗплетнӗ.

Колхозри ертсе пырас ӗҫе хӗрарӑмсене лартасси ҫине сахал ҫавӑрӑнса пӑхаҫҫӗ: республикӑри 1685 колхоз председателӗнчен хӗрарӑмсем 10 кӑна, 1729 ферма заведующийӗсенчен хӗрарӑмсем 397 кӑна.

Колхозсен руководителӗсем час-часах улӑшни мӗн патне илсе пырать-ха?

«Октябрьти революци XIII ҫул тултарни» ятлӑ колхозра (Октябрьский район) вӑл организациленнӗренпе (1930 ҫул) вунултӑмӗш председатель ӗҫлет, 1940 ҫултах унта председателе икӗ хут улӑштарнӑ; выльӑх пӑхас ӗҫре ӗҫлекен 5 скотникран 4-шӗ, 4 конюхран—2-шӗ пӗр ҫулталӑкран кая ӗҫлеҫҫӗ. Кадрсем пӗрмай улшӑнса тӑнине пула, колхоз питех те япӑх ӗҫлет.

Малалла Чарыков юлташ колхозсенчи агитациллӗ-массӑллӑ ӗҫ тата районри хаҫатсемпе стена хаҫачӗсем ҫинчен калать.

Колхозсенчи агитациллӗ-массӑллӑ ӗҫе конкретлӑрах ертсе пыракан райкомсен шутне Вӑрнар, Тӑвай, Елчӗк тата Улатӑр райкомӗсене кӗртмелле.

Вӑрнар райкомӗ агитколлектив руководителӗсен семинарӗсемпе канашлӑвӗсене тӑтӑшах ирттернӗ. Семинарсенче агитаци ӗҫӗнчи черетлӗ задачӑсене сӳтсе-явнисӗр пуҫне, теориллӗ тата методикӑллӑ ыйтусене лартнӑ; уйрӑм агитколлективсен ӗҫӗсем ҫинчен вӑхӑтран вӑхӑта докладсем итленӗ.

Агитациллӗ ӗҫе Сталин ячӗпе тӑракан колхозра (Кольцовкӑра) уйрӑмах лайӑх туса пынӑ. Кунта агитациллӗ ӗҫ пӗтӗмпех колхоз умӗнче тӑракан практикӑллӑ ыйтусене татса парас, колхозниксене ӗҫ ҫине коммунистла пӑхма вӗрентес енӗпе пулса пынӑ.

Елчӗк районӗнчи «Марс» колхозра большевикла агитацине лайӑх туса пыраҫҫӗ. Агитколлектив партин пуҫламӗш организацийӗ ҫирӗплетнӗ план тӑрӑх ӗҫлет. Эрнере пӗр хут агитаторсен семинарне ирттереҫҫӗ. Семинарсенче партипе правительствӑн паха решенийӗсене вӗренеҫҫӗ, ӗҫри опытпа пӗр-пӗрне паллаштараҫҫӗ. Хальхи вӑхӑтра массӑллӑ-ӑнлантару ӗҫне килсене ҫӳресе туса пыраҫҫӗ. Колхозра 22 агитпункт организациленӗ, политконференцисем, каласусем тата докладсем тӑтӑшах ирттереҫҫӗ. Тӑватӑ агитпунктра радиоприемниксем пур. Колхоз килкарти ҫумӗнчи агитпункт пуринчен лайӑхрах ӗҫлет. Ку агитпунктӑн помещенийӗ таса, нагляднӑй пособисем ҫапса стенасене хитрелетнӗ. Кунта кашни кунах колхозниксем ушкӑнпа пухӑнса радио тӑрӑх паракан хыпарсене коллективлӑн итлеҫҫӗ, ун хыҫҫӑн агитатор политинформаци ирттерет. Ӑнлантару ӗҫне ҫапла туса пыни колхозниксем хушшинче ӗҫ дисциплинине ҫирӗплетме, лашасене пӑхас ӗҫе лайӑх организацилеме пулӑшнӑ.

Пирӗн парторганизацисенче политикӑллӑ агитацине туса пырассинче пысӑк ҫитменлӗхсем пур. Колхозсенчи агитациллӗ-массӑллӑ ӗҫ унӑн хальхи вӑхӑтри задачисен шайӗнче тӑмасть-ха.

Нумай агитаторсем хӑйсен задачине ҫапла ӑнланнӑ: ӑнлантарасси вӑл—ӳкӗте кӗртесси пулать, теҫҫӗ; ӗҫ дисциплинине пӑсакансене, колхоз производствине дезорганизацилекенсене тата начар ӗҫлекенсене тӑрӑ шыв ҫине кӑларса, вӗсене хирӗҫ кӗрешсе пыма кирлине ӑнланса илмен.

ВКП(б) райкомӗсем агитациллӗ-массӑллӑ ӗҫе ҫителӗксӗр ертсе пыраҫҫӗ, агитаторсемпе сахал ӗҫлеҫҫӗ, вӗсене ӗҫре пулӑшмаҫҫӗ.

Ҫуракине хатӗрленес тӗлӗшри задачӑсем

Колхоз хресченӗсем 1940 ҫулта тунӑ ҫитӗнӳсем пысӑк, анчах иртнӗ ҫулта тунӑ ҫитӗнӳсемпе лӑпланса, чарӑнса лармалла мар. Артель хуҫалӑхне ҫине тӑрса тата вӑйлӑн ҫирӗплетсе пымалла, ялхуҫалӑх производствине ҫӗнӗ пусӑма лартмалла. Юлса пыракан районсене, ҫавӑн пекех колхозсене малта пыракансен ретне кӑлармалла.

Уй-хирсенчи тырпул тухӑҫне тата ялхуҫалӑх продуктисем туса илессине ҫулран-ҫул ӳстерсе пыма, ҫавнашкалах социализмлӑ ҫӗршывӑн пуянлӑхне вӑйлатма социализмлӑ ялхуҫалӑхӗн мӗн кирлисем пурте пур. Пирӗн ҫӗрӗҫӗн ҫутҫанталӑк курнӑҫланнине пӑхӑнмалла мар. Колхозсемпе совхозсем кирек мӗнле ҫанталӑк пулсан та пысӑк тата ҫирӗп тухӑҫлӑ тырпул туса илме пултараҫҫӗ. Ҫавна май малта пыракансен опычӗсемпе, техникӑпа сарлакан усӑ курмалла, ӗҫе тӗрӗс организацилемелле.

1941 ҫул колхозлӑ ялта производствӑллӑ ҫӗнӗ ҫӗкленӳ пулнипе пуҫланчӗ. Социализмлӑ ҫӗрӗҫӗнчи стахановецсем Пӗтӗм Союзри XVIII партконференци ячӗпе социализмлӑ ӑмӑрту пуҫарса пыраҫҫӗ. Ҫав ӑмӑртӑва Хӗрлӗ Чутай районӗнчи мӗнпур колхозсем—пурӗ 54 колхоз, Кувакино районӗнче — 17 колхоз, Комсомольский районра—32 колхоз, Шӑхасан районӗнче—43 колхоз хутшӑннӑ. Малта пыракан колхозсем ҫураки валли вӑхӑтра вӑрлӑхсем хатӗрлеҫҫӗ, инвентарьсемпе лаша кӳлмелли хатӗрсене юсаҫҫӗ, удобренисем пухаҫҫӗ тата агротехникӑна ҫине тӑрса вӗренеҫҫӗ. Малта пыракансен хисепӗ ҫулран-ҫул хутшӑнса пырать. Районсенчен пӗлтернӗ тӑрӑх, нумай колхозсем ҫуракине пӗтӗмпех хатӗрленсе ҫитнӗ. Сӑмахран, Куславкка районӗнчи «Динамо» колхозра ялхуҫалӑхӗн мӗнпур машинисене юсаса пӗтернӗ, транспорт хуҫалӑхне йӗркеленӗ, вӑрлӑхсене пӗтӗмпех сортласа тасатнӑ. Вӑрлӑх участокӗсем ҫине акма 14,5 центнер тулӑ, 17 центнер урпа вӑрлӑхне алӑпа суйласа тасатнӑ. Пӑрсапа чина вӑрлӑхӗсене пӗтӗмпех алӑпа суйланӑ. Сортировкӑпа триер витӗр кӑларнисӗр пуҫне, сӗлӗ вӑрлӑхне ҫаврака алӑпа аласа тасатнӑ. 150 гектарлӑ лаптӑк ҫинче щитсемпе юр тытнӑ. Уя 6700 лав торф, 2500 лав тислӗк кӑларнӑ, 40 центнер кӗл пухнӑ. 410 центнер минераллӑ удобренисем кӳрсе килнӗ. Пӑрса акмалли лаптӑк валли ҫителӗклӗ таран нитрагин илсе килнӗ. Ҫакӑн пек примерсем сахал мар.

Анчах, республикипе илсен, ҫуракине хатӗрленесси ҫителӗксӗр пулса пырать.

Куславкка районӗ ҫулсерен пӗчӗк тухӑҫлӑ тырпул туса илет (1938 ҫулта—8,3 центнер, 1939 ҫулта—9,5 цент., 1940 ҫулта—9,3 центнер). Ҫакӑ вӑл районри чылай колхозсем агротехника правилисене пӑхӑнманнинчен тата ҫуракине вӑрӑма ярса пынинчен килет. Анчах, ҫакӑ вара район руководителӗсене хумхантармасть. ВКП(б) райкомӗн секретарӗ Крылов тата райсовет исполкомӗн председателӗ Салмин юлташсем ҫуракине хатӗрленес тӗлӗшпе тӑракан ответлӑха туймаҫҫӗ. Колхозсенче вӑрлӑх фончӗсене туса ҫитермен, вырӑнти удобренисене хатӗрлес, уйра юр тытас ӗҫсене кирлӗ пек организацилемен. Парти райкомӗнче ҫуракине хатӗрленесси ҫинчен каласман теме ҫук. Ун ҫинчен нумай калаҫаҫҫӗ, решенисем йышӑнаҫҫӗ, район ҫавах юлса пырать.

Вӑрлӑх фончӗсене тӑвасси тата вӑрлӑхсене тасатасси ҫуракине хатӗрленес ӗҫӗн пысӑк мероприятийӗсенчен пӗри пулса тӑрать. Паха вӑрлӑхсем тырпул тухӑҫне ӳстерме пысӑккӑн пулӑшаҫҫӗ. Колхозсен кӑҫал вӑрлӑх фончӗсене пӗтӗмпех туса ҫитерме кӑна мар, пысӑк пахалӑхлӑ, сортлӑ вӑрлӑхсем хатӗрлеме те пысӑк майсем пур. Чӑнипе ӗҫ мӗнле тӑрать-ха? 1941 ҫулти январӗн 1-мӗшӗнчи даннӑйсем тӑрӑх, тӗштырӑсемпе пӑрҫа йышши культурӑсен вӑрлӑх фончӗсене, страховой фондпа пӗрле, 582.658 центнер, е 96 процент, вӑл шутран пучахлӑ тырӑсем 172.553 центнер е 91 процент хывнӑ. Сортлӑ вӑрлӑхсене 365.347 центнер ҫеҫ хывнӑ. Йӗтӗн вӑрри хывассине 66 процент, кантӑр вӑрри—86 процент, клевер — 46 процент, люцерна — 30 процент, ҫӗрулми—89 процент кӑна тултарнӑ. Ҫапла ӗнтӗ, хӑвӑрах куратӑр эпир вӑрлӑх фончӗсене те хывса ҫитермен.

1940 ҫулта Вӑрнар районӗ пысӑк тухӑҫлӑ тырпул туса илнӗ пулсан та, тӗштырӑсемпе пӑрҫа йышши культурӑсен вӑрлӑхне, страховой фондпа пӗрле 94 процент, пучахлӑ тырӑсене 84 процент ҫеҫ хывнӑ. Йӗтӗн вӑрри, кантӑр вӑрри, клевер хывас ӗҫ унтан та япӑхрах. Ӗҫсем ҫакӑн пек япӑх пулнине парти райкомӗпе райсовет исполкомӗ тата вӗсен руководителӗсем ӗҫ ҫине ҫителӗксӗр ҫавӑрӑнса пӑхнипе ӑнлантарса пама пулать.

Йӗпреҫ, Ишлей, Куславкка, Комсомольский, Кувакино, Первомайский, Пӑрачкав, Чкаловский тата ытти чылай районсенче вӑрлӑх фончӗсене тӑвасси япӑх пулса пырать. Ҫак районсенче вӑрлӑхсем хывмалли плана пӗр культура тӑрӑх та тултарман.

Хӑшпӗр юлташсем иртнӗ ҫулхи урокӗсене манса кайнӑ пулас е вӗсене тӗрӗс мар ӑнланнӑ. Вӗсем: иртнӗ ҫулта вӑрлӑхсем тӗлӗшпе йывӑрлӑхсем пулнӑ пулсан та положенирен тухрӑмӑр, кӑҫал вара кӑштах ҫитменни нимех те мар, тесе шутлаҫҫӗ пулас. Руководительсем ҫакӑн пек хӑйсене хӑйсем лӑплантарма пултараймаҫҫӗ. Пирӗн ҫитес вӑхӑтрах вӑрлӑх фончӗсене туса ҫитермелле.

Вӑрлӑхсене сортласа тасатасси те кирлӗ пек пулса пырать теме ҫук. Январӗн 15-мӗшне вӑрлӑхсене 328.210 центнер е 59,1 процент тасатнӑ. Уйрӑм районсем вӑрлӑхсене тасатас ӗҫе организацилес тӗлӗшпе нимӗнле мера та йышӑнмаҫҫӗ. Кувакино районӗ мӗнпур вӑрлӑхсенчен 71 процентне, Вӑрмар районӗ—75 процент, Сӗрпӳ районӗ—77 процент сортланӑ пулсан, Советский Етӗрне, Пӑрачкав, Комсомольский тата Канаш районӗсем вара вӑрлӑхсене сортламалли плана 34—47 процент ҫеҫ тултарнӑ. Чылай колхозсенче тырӑ сортламалли машинӑсемпе ӗҫлессине организацилемен, машинӑсем талӑкӗ-талӑкӗпе ӗҫлемесӗр лараҫҫӗ. Анчах районсенчи руководительсем ҫакна курмаҫҫӗ, тырӑ сортлассин кая юлнине машинӑсем ҫителӗксӗррипе ӑнлантарма пӑхаҫҫӗ.

Пирӗн умра тӑракан задача вӑл — тырӑсене сортласси кӑна мар, тата вӑрлӑхсене акма юрӑхлӑ кондицине ҫитересси пулать. Вӑрлӑх лабораторисен даннӑйӗсем колхозсенче вӑрлӑхсене япӑх пахалӑхпа сортланине кӑтартса параҫҫӗ. Вӑрлӑх лабораторисенче тӗрӗсленӗ 114.699 центнер вӑрлӑхран 28 процентӗ таса мар вӑрлӑх шутланать. Ҫакӑ та вӑрлӑхсене япӑх сортланине аван кӑтартса парать. Уйрӑм районсем тӑрӑх илсе пӑхсан, ӗҫсем тата та япӑхрах. Элӗк районӗнче тӗрӗсленӗ 3573 центнер вӑрлӑхран 57 процентӗ кондициллӗ мар пулнӑ. Советский районра кондициллӗ мар вӑрлӑх 90 процент, Калининский районра—79 процент таран шутланать.

1940 ҫулти апробаци вӑрлӑхсен пахалӑхӗ начар пулнине кӑтартса пачӗ. Тулӑ, сӗлӗ вӑрлӑхӗсене тусанлӑ, вутпуҫҫиллӗ пулнӑ пирки нумай бракланӑ, ҫавна пула вара хӑшпӗр колхозсем сортлӑ вӑрлӑхсӑр тӑрса юлчӗҫ. Госсортфонд енӗпе сортсене улӑштармалли план сортлӑ вӑрлӑхсем ҫитменнине пӗтӗмпех витме пултараймасть, апла пулсан та вӑрлӑхсене колхозсем хушшинче улӑштарасси питӗ вӑрахӑн пулса пырать. Январӗн 1-мӗшне 1613 центнер е 7,7 процент ҫеҫ улӑштарнӑ. Улатӑр, Вӑрнар, Комсомольский, Хӗрлӗ Чутай, Кувакино, Пӑрачкав, Красноармейский, Шупашкар, Чкаловский тата ытти районсенче сортлӑ вӑрлӑхсем улӑштарма пачах тытӑнман. Иртнӗ ҫулта вӑрлӑхсене пылчӑклӑ вӑхӑтра улӑштарчӗҫ, лашасене хӗн кӑтартрӗҫ, ҫак йӑнӑша кӑҫал тепӗр хут тумалла мар.

Ҫуракине ӑнӑҫлӑн ирттересси трактор паркӗ пӗр чӑрмавсӑр йӗркеллӗ ӗҫленинчен, туртӑм вӑйне тракторсен вӑйӗпе тӗрӗс ҫыхӑнтарса пынинчен килет.

Малта пыракан машинно-тракторнӑй станцисем хӑйсен тракторӗсене тата вӗсенчен кӑкарса ӗҫлемелли машинӑсене вӑхӑтра юсама тӑрӑшаҫҫӗ. Вӑрнар МТС январӗн 15-мӗшне капитальнӑй ремонт тумалли плана 50 процент, текущий ремонт планне 51,3 процент, Шӑмӑршӑ МТС капитальнӑй ремонт планне 62,5 процент, текущий ремонт планне 75 процент, Шӑхасан МТС капитальнӑй ремонт тумалли плана 62,5 процент, текущий ремонт планне 69,6 процент тултарнӑ.

Ҫаксемпе пӗрлех чылай машинно-тракторнӑй станцисенче тракторсене юсас ӗҫе тивӗҫлипе организацилемен. ВКП(б) райкомӗсем тракторсене юсамалли плансене вӑхӑтра тултарма ыйтмаҫҫӗ. Тракторсене юсас ӗҫ ҫине парти райкомӗсем тата МТС директорӗсем ҫиелтен, ответсӑрла пӑхнине ҫак пример та аван кӑтартса парать. Етӗрне МТС капитальнӑй ремонт тумалли плана 18,1 процент, текущий ремонт планне 26 процент, Чкаловский — капитальнӑй ремонт планне 9,5 процент, текущий ремонт планне 34,4 процент ҫеҫ тултарнӑ.

Асӑннӑ машинно-тракторнӑй станцисем тата ВКП(б) райкомӗсем начар ӗҫленине пула, январӗн 20-мӗшне республикипе капитальнӑй ремонт тумалли 373 трактортан 117 трактор (31,3 процент), текущий ремонт тумалли 727 трактортан 305 трактор (41,9 процент) юсанӑ.

Ремонт пахалӑхӗ начар пулни сисӗнет. Ҫакӑн пек фактсем пур: юсанӑ тракторсен тӗрлӗрен ҫитменлӗхсем пур, машинно-тракторнӑй станци директорӗсем ремонтран кӑларнӑ тракторсене тӗплӗн тӗрӗслемесӗрех йышӑнаҫҫӗ.

Лаша кӳлмелли хатӗрсене — урапасемпе ҫунасене юсасси тата та япӑх пулса пырать. Анчах, Наркомзем та, районсенчи ҫӗрӗҫ органӗсем те ҫак ыйтупа чӑннипе ӗҫлеме тытӑнман. Лаша кӳлмелли хатӗрсене юсас ӗҫ ҫине ҫиелтен пӑхнине малашне чӑтма ҫук.

Ҫуракине хатӗрленессин тӗп енӗ вӑл — вырӑнти удобренисене пухасси, тислӗкпе туллин усӑ курасси. Ҫакӑншӑн хальхи вӑхӑтра ҫине тӑрса ӗҫлемелле те ӗнтӗ. Парти Обкомӗпе Совнарком 1940 ҫулти декабрӗн 18-мӗшӗнче «Тислӗке сыхласа усрассипе усӑ курас ӗҫе организацилесси тата торфпа удобрени вырӑнӗнче усӑ курасси ҫинчен» ятарласа постановлени йышӑнчӗҫ.

Ҫакна каламалла: районсем, хӑшпӗрисене кӗртмесӗр, ҫак ӗҫ пысӑк вырӑн йышӑнса тӑнине ӑнланса илмен. Вӗсем вырӑнти удобренисене хатӗрлес тӗлӗшпе колхозниксен массине мобилизацилемен. Сӑмахран, Улатӑр, Хӗрлӗ Чутай, Сӗнтӗрвӑрри, Пӑрачкав, Шӑмӑршӑ тата Етӗрне районӗсем хӗллехи вӑхӑтра уя тислӗк кӑлармалли плансене 10—17 процент ҫеҫ тултарнӑ. Асӑннӑ районсенчи юлташсем удобренисем хатӗрлес енӗпе начар ӗҫленине мӗнпе ӑнлантарса парӗҫ-ши? Пухусенче, канашлусенче пысӑк тухӑҫлӑ тырпул туса илесси ҫинчен калаҫаҫҫӗ пулмалла, анчах хӑйсем нимӗн те тумаҫҫӗ.

Пирӗн ҫакна ӑнланса илмелле: пысӑк тухӑҫлӑ тырпул туса илесси удобренисем хатӗрленинчен, тӑпрана сухаласа ҫемҫетес тата калчасене пӑхса тӑрас ӗҫри агротехникӑллӑ мероприятисене пурнӑҫа кӗртсе пынинчен килет.

Тислӗкшӗн тата вырӑнти ытти удобренисемшӗн ҫине тӑрса большевикла тимлӗхпе кӗрешмелле. Уя тислӗк кӑларнисӗр, торф, юшкӑн тӑпри хатӗрленисӗр, кайӑк-кӗшӗк тислӗкӗ, фекали пухнисӗр пуҫне, вӗсене тӗрӗс сыхласа усрассине, вӗсемпе тӗрӗс усӑ курассине организацилес пулать. Кашни колхозра тислӗк усрамалли тата тислӗк шӗвекӗ пухмалли вырӑнсем пулмалла. Колхозниксен мӗнпур массине удобренисемшӗн кӗрешӗве явӑҫтармалла, Сталин ячӗпе тӑракан орденлӑ колхозӑн опытне анлӑн сармалла. Чӑваш республикинче юханшывсем, кӳлӗсемпе пӗвесем нумай, вӗсем кашни колхозра пур, кашниех пиншер лав юшкӑн тӑпри е торф хатӗрлеме пултарать.

Удобренисемпе пӗрлех пирӗн тӑпрара ытларах нӳрлӗх пухассишӗн ҫине тӑрса кӗрешес пулать. 1940 ҫулти октябрӗн 25-мӗшӗнче ВКП(б) Обкомӗпе Совнарком йышӑннӑ постановленире юр тытни агротехникӑллӑ пысӑк мероприяти пулса тӑрать, тенӗ. Анчах, калас пулать, ҫак мероприятине вырӑнсенче ҫителӗксӗр пурнӑҫласа пыраҫҫӗ-ха. Январӗн 15-мӗшне республикипе юр тытмалли плана 56 процент кӑна тултарнӑ. Элӗк, Калининский, Красноармейский, Сӗрпӳ, Шупашкар, Чкаловский тата Елчӗк районӗсем юр тытмалли плансене 72 процентран пуҫласа 94 процента ҫити тултарнӑ пулсан, Етӗрне, Улатӑр, Куславкка, Пӑрачкав, Хӗрлӗ Чутай, Октябрьский тата Вӑрмар районӗсем вара уйра юр тытма халӗ тин пуҫӑнаҫҫӗ. Районсенчи хӑшпӗр руководительсем кӑҫал ахаль те юр нумай, лашасем кӗрсе лараҫҫӗ, тесе хӑйсене лӑплантараҫҫӗ. Ҫакӑ вӑл, юлташсем, тӗрӗс мар, айлӑм вырӑнсенче юр чылай пулсан, сӑртсенче вара пачах ҫук темелле. Уйра юр нумай тата хулӑм пулнинчен хӑрама кирлӗ мар. Эпир юр хулӑмӑшне метр таран ҫитерсен, питех те аван пулнӑ пулӗччӗ. Юр тытассине организацилемелле, плана тултармалла.

Ҫураки ӑнӑҫлӑхӗ тата унӑн пахалӑхӗ эпир колхоз кадрӗсене мӗнле хатӗрленинчен, вӗсене малта пыракан агротехникӑна мӗнле вӗрентнинчен, хамӑрӑн стахановецсен опычӗсене вӗсем патне мӗнле куҫарнинчен килет. Агротехникӑна пурин те, рядовой колхозникрен — сухалакантан, акакантан, сӳрелекентен тытӑнса, районри парти активӗ патне ҫитиччен вӗренмелле. Агротехникӑна вӗренессине мӗнле организациленӗ-ха? Январӗн 10-мӗшне республикипе 334 стахановла шкул организациленӗ, вӗсенче 8488 ҫын, 816 агрокружок тунӑ, вӗсенче 14087 ҫын. Тӑвай районӗнче агротехникӑна вӗренессине начар мар йӗркеленӗ. Кунта 9 стахановла шкул уҫнӑ, вӗсенче 235 ҫын, 58 агрокружок тунӑ, вӗсенче 1244 ҫын. Чылай районсенче агротехникӑна вӗренес ӗҫе хакламаҫҫӗ, вӑл хӑйне тӗллӗн пулса пырать. Сӗнтӗр районӗнчи 106 колхозра 11 стахановла шкул тата 27 агрокружок организациленӗ, вӗсенче вӗренме 876 ҫынна явӑҫтарнӑ. Районри 68 колхозра агротехникӑна пачах вӗренмеҫҫӗ. Нумай районсенче квалификациллӗ массӑллӑ кадрсем хатӗрлеме пуҫӑнман.

Ҫакна ӑнланса илме вӑхӑт: колхозниксене массӑллӑн агротехникӑна вӗрентмесӗр тата районри парти активӗ ҫине тӑрса вӗренмесӗр, вӑйлӑ тырпулшӑн кӗрешес ӗҫе организацилеме йывӑр.

Пирӗн умра механизаторла кадрсем хатӗрлес тӗлӗшпе те пысӑк задачӑсем тӑраҫҫӗ. Пирӗн иртнӗ ҫулти йӑнӑшсене шута илмелле, пӗлтӗр уйрӑм машинно-тракторнӑй станцисенче трактористсем ҫитмен пирки, тракторсем ӗҫлемесӗр ларчӗҫ; работниксем опытлӑ пулман пирки, тракторсемпе комбайнсем час-часах ҫӗмӗрӗлчӗҫ, пысӑк простойсем пулчӗҫ.

Пирӗн кӑҫал комбайнерсемпе вӗсен помощникӗсем пулса ӗҫлеме ҫӗнӗрен 380 ҫын хатӗрлемелле, халлӗхе пӗр ҫын та вӗренмест-ха. Механиксем тата трактор бригадисен бригадирӗсем хатӗрлемелли план та тулмасӑр пырать. Гусеничнӑй тата газогенераторнӑй тракторсемпе ӗҫлеме трактористсем хатӗрлесси уйрӑмӑнах япӑх. Парти райкомӗсен МТ Станцисем валли ҫителӗклӗ чухлӗ механизаторла кадрсем, уйрӑмах хӗрарӑмсенчен хатӗрлесси ҫине тимлӗн ҫавӑрӑнса пӑхмалла.

Пысӑк тухӑҫлӑ тырпулшӑн кӗрешес тата ҫуракине кӑтартуллӑн хатӗрленес ӗҫре ҫӗрӗҫ органӗсен ертсе пыракан вырӑн йышӑнмалла. Калас пулать, ВКП(б) Обкомӗ пысӑк пулӑшу парать пулсан та, Наркомзем хӑйӗн ӗҫне питӗ вӑраххӑн урӑхлатса ҫӗнетет. Наркомзем аппаратӗнче ҫуракине хатӗрленес ӗҫри ответлӑх пурри палӑрмасть. Ӗҫре оперативлӑ пулни ҫук, ӗҫ дисциплини начар. Наркомзем ҫивӗч ыйтусене сахал кӑларса тӑратать. Райҫӗрӗҫ пайӗсенчен ыйтни тата хӑйӗн приказӗсене мӗнле пурнӑҫласа пынине контроль туса тӑни ҫук.

Наркомземӑн ҫакӑнта кӑтартнисене ҫирппӗн шута илмелле тата хӑйӗн ӗҫне тӗпренех лайӑхлатмалла. Парти райкомӗсен ҫӗрӗҫ органӗсем ҫине ытларах ҫавӑрӑнса пӑхмалла.

Районсенчи парторганизацисен пирвайхи обязанноҫӗ—ҫуракине хатӗрленес ӗҫри ҫитменлӗхсене халех пӗтересси, ҫитес ҫуракине пур енчен те тӗплӗн хатӗрленсе кӗтсе илмелле тӑвасси.

Колхозсенчи пуҫламӗш парторганизацисем ҫинчен

Партин XVIII съездӗ пулса иртнӗ хыҫҫӑн пирӗн республикӑри колхозсенче партиллӗ-политикӑллӑ ӗҫ чылаях лайӑхланчӗ. 1940 ҫулта колхозсенче пуҫламӗш парторганизацисем ҫӗнӗрен 18 организациленӗ тата ҫак ҫулталӑк хушшинчех ялхуҫалӑх ӗҫӗнче малта пыракансем 536 ҫын парти ретне кӗчӗҫ.

1941 ҫулти январӗн 1-мӗш тӗлне республикӑри колхозсенче пуҫламӗш парторганизацисем 62, кандидат групписем 48, МТС, МТМ тата совхозсенче пуҫламӗш парторганизацисем 29 шутланаҫҫӗ.

Колхозсенчи парторганизацисенче 1.793 коммунист, МТС, МТМ тата совхозсенчи парторганизацисенче — 308 коммунист. Колхозсенчи парторганизацисенчи коммунистсем колхоз производствинче ҫакӑн пек вырӑнсенче ӗҫлеҫҫӗ: колхоз председателӗсем—407, ферма заведующийӗсем—84, бригадирсем—152, трактористсем—98, комбайнерсем—38.

Анчах эпир колхозсенчи парторганизацисем ҫакӑн пек кӑна ӳснине ҫителӗклӗ тесе шутлама пултараймастпӑр. Пирӗн республикӑра 1.690 колхоз, ҫав вӑхӑтрах колхозсенчи пуҫламӗш парторганизацисем 62, кандидат групписем 48, терӗмӗр; Элӗк, Калининский, Красноармейский, Октябрьский, Советский тата Ҫӗмӗрле районӗсене илсен, унта колхозсенчи пуҫламӗш парторганизацисем пӗрре те ҫук.

ВКП(б) райкомӗсенчен хӑшпӗрисем коммунистсем хӑш пуҫламӗш парторганизацинче тӑрасси ҫине тӗрӗс мар пӑхаҫҫӗ, производствӑллӑ принципа пӑхӑнмаҫҫӗ, пуҫламӗш парторганизацисене организациленӗ чухне коммунистсене пухусене пухмашкӑн лайӑхрах пулассине кӑна шута илеҫҫӗ, кун пек туни—ВКП(б) уставне пӑсни пулать. Тӗслӗхе Калининский района илсе кӑтартма пулать. Ку районри «Чӑваш Коммуни» колхозра—ВКП(б) членӗсем 2, ВКП(б) членӗн кандидачӗсем 3, Мӑн Явӑш колхозӗнче—ВКП(б) членӗ 1, ВКП(б) членӗн кандидачӗсем 5, Сӑкӑт Тропки колхозӗнче—ВКП(б) чле-

(Юлашки 4-мӗш страницӑра).

Чарыков юлташ доклачĕн юлашки

нĕсем 2, ВКП(б) членĕн кандидачĕсем 3. Вĕсене пурне те территориллĕ пĕр пуçламăш парторганизацине пĕрлештернĕ.

ВКП(б) райкомĕсен секретарĕсем пуçламăш парторганизацисем организацилесси çине механически пăхаççĕ, темиçе колхозри тата темиçе ялсоветĕнчи коммунистсене пĕрлештерсе, территориллĕ пысăк парторганизацисем тума тăрăшаççĕ. ВКП(б) райкомĕсенчен хăшпĕрисем колхозсене пĕр енпе кăна — хуçалăхлă ĕçсене кăна—ертсе пыраççĕ, партиллĕ-политикăллă ĕçсене манса каяççĕ, пуçламăш парторганизацисене колхозсенче партиллĕ ĕçе йĕркелесе пыма пулăшмаççĕ.

ВКП(б) райкомĕсен инструкторĕсем час-часах, пуçламăш парторганизацисене практикăллă ĕçре пулăшас вырăнне, райкомпа райсовет исполкомĕн уполномоченнăйĕсем пулса, хуçалăхпа политикăллă кампанисене ирттерес тĕлĕшпе уйăхĕ-уйăхĕпе уйрăм колхозсенче пурăнаççĕ. Сăмахран, ВКП(б) Калининский райкомĕн оргинструкторски отделĕн инструкторĕ Михайлов юлташ 1940 çулти июлĕн 31-мĕшĕнчен пуçласа сентябрĕн 26-мĕшĕччен пĕр ялсоветĕнче уполномоченнăй пулса пурăннă. отпуск парсан тин Михайлов юлташа ку ĕçрен хăтарнă. ВКП(б) райкомĕн инструкторĕ Трофимов юлташ Калинин ячĕпе тăракан колхозра 1940 çулти июльтен пуçласа ноябрĕн 15-мĕшĕччен пурăннă. ВКП(б) райком секретарĕн помощникĕ Степанов юлташ Мăн Явăш колхозĕнче уполномоченнăй пулса пурăннă чухне колхоз правленинчен хăйне ĕçкунĕсем шутласа пама ыйтнă, колхоз правленийĕ вара ăна 40 ĕçкунĕ памалла тунă, çав ĕçкунĕсем çине Степанов 60 килограмм пăрçа илнĕ, тата çав вăхăтрах вăл ВКП(б) райкомĕнчен командировочнăй укçа 394 тенкĕ илнĕ.

ВКП(б) Калининский райкомĕ колхозсене уполномоченнăйсем урлă ертсе пынă, вĕсем час-часах колхоз руководителĕсем тăвас ĕçсене туса пынă. Сăмахран, ВКП(б) райкомĕн инструкторĕ Уткин юлташ уполномоченнăй пулса пурăннă чухне колхоз бригадирĕсене хăй нарядсем панă. Партиллĕ-политикăллă ĕçе районра япăхтарса янă, уйрăм пуçламăш парторганизацисенче (райсовет исполкомĕпе райуполнаркомзагри, Уйкас Юнтапари, Сăкăт Тропкинчи парторганизацисенче) виç-тăват уйăх хушши пуху пулман. Çавнашкал майпа ертсе пынине пула Калининский район ялхуçалăхĕнчи пур ĕçсем тĕлĕшпе те кая юлса пырать.

Пуçламăш парторганизацисем нумайрахăшĕ ВКП(б) XVIII съезчĕн решенийĕсене тата партипе правительство юлашки вăхăтра ялхуçалăхĕ çинчен йышăннă решенисене те тĕрĕс ăнланса илнĕ, çавăнпа вĕсем колхозсенчи партиллĕ-массăллă ĕçсене тĕплĕнрех туса пыма, колхоз производствине куллен-кун ертсе пыма тытăнчĕç, вĕсем колхозниксене колхозсен обществăллă хуçалăхне тĕреклетес ĕçре тĕрĕс ертсе пыраççĕ.

Тĕслĕхе Тăвай районĕнчи «Красная Чувашия» колхозри пуçламăш парторганизацин вĕрентÿллĕ опытне илсе кăтартма пулать. Ку парторганизаци колхозниксем хушшинче пысăк авторитетпа усă курать. Вăл колхозăн экономикине тĕплĕн сăнаса вĕренет тата аталантарса пырать, парторганизаци пуçарнипе колхоз культурлă пахча-çимĕç хуçалăхĕ организациленĕ, 1940 çулта государствăна 65 пин тенкĕлĕх пахча-çимĕç панă. Ку колхозăн выльăх-чĕрлĕх фермисем виççĕ тата кайăк-кĕшĕк ферми пур, фермăсене валли лайăх çуртсем туса лартнă тата выльăх-чĕрлĕх апачĕ те çителĕклĕ. Парторганизаци пуçарнипех «Красная Чувашия» колхозра ялхуçалăх ĕçĕнче малта пыракансене валли стахановла шкул организациленĕ.

Вăрнар районĕнчи Сталин ячĕпе тăракан колхозри коммунистсем колхозра пур ĕçре те чăннипех малта пыраççĕ, вĕсем колхоз производствинче чăннипех новаторсем пулса тăраççĕ, ĕçе тĕплĕн пĕлсе тăрса, колхозниксене обществăллă хуçалăха тĕрĕс аталантарса пыма, колхоз çĕрĕ çинче вăйлă тырпул туса илме вĕрентсе пыраççĕ.

Сталин ячĕпе тăракан колхозри коммунистсем пурте колхоз производствинче примерлă ĕçлеççĕ,—ку вăл вĕсем 1940 çулта миçешер ĕçкунĕ тунинчен те лайăх курăнса тăрать. Петр Губин юлташ 1940 çулта хăй 818 ĕçкунĕ, çемьипе пĕрле 999 ĕçкунĕ тунă; П. Оленин юлташ хăй 569 ĕçкунĕ, çемьипе пĕрле 758 ĕçкунĕ тунă; Е. Сидоркин юлташ хăй 540 ĕçкунĕ, çемьипе пĕрле 693 ĕçкунĕ тунă; Андрей Ларин юлташ хăй 475 ĕçкунĕ, çемьипе пĕрле 769 ĕçкунĕ тунă. Çак колхозри ытти коммунистсем те иртнĕ çулта кашниех 410 ĕçкунĕнчен сахал мар тунă.

Çапла ĕнтĕ, примерлă ĕçлекен пуçламăш парторганизацисем пирĕн пур. Анчах ВКП(б) райкомĕсем пуçламăш парторганизацисен опычĕсене пĕтĕçтерес тĕлĕшпе тата çак опыта районри ытти пуçламăш парторганизацисемпе кандидат групписене куçарас тĕлĕшпе япăх ĕçлеççĕ-ха.

Республикăри комсомол организацисем иртнĕ ялхуçалăх çулĕнче парти организацисене пысăк пулăшу парса пычĕç.

Çураки вăхăтĕнче 1472 комсомолец сухаçсем пулса, 579 комсомолец акакансем пулса ĕçленĕ. Вунă пин ытла комсомолецсем тырпула пухса кĕнĕ çĕре хутшăнса ĕçленĕ.

Шăмăршă районĕнчи Чепкас-Никольск колхозĕнчи комсомол организацийĕ (пуçламăш организаци секретарĕ Захаров юлташ) сахал мар пуçарулăх кăтартрĕ, колхоза тырпулсене вăхăтра пухса кĕме пулăшрĕ. Çак организаци пуçарнипе, хирте талăкĕпех ĕçлессипе организациленĕ. Тырпулсене пухса кĕнĕ вăхăтра кашни комсомолец пĕр кун хушшинче 5—7-шер ĕçкунĕ ĕçлесе илнĕ. Кашни кунах стена хаçачĕсем кăларса тăнă, хаçатсем вуланă, калаçусем ирттернĕ т. ыт. те.

Çакăнпа пĕрлех, колхозсенчи комсомол организацисен ĕçĕнче пысăк çитменлĕхсемех пур-ха. Республикăри комсомол организацисем чылайĕшĕ халĕ колхозри ĕçе активлăн хутшăнмаççĕ, колхоза çирĕплетессишĕн тăрăшмаççĕ, пуçарулăх кăтартмаççĕ, кахалсемпе дезорганизаторсене хирĕç кĕрешмеççĕ. Хăшпĕр чухне комсомолецсем хирте тата фермăра ĕçлессинчен пăрăнма тăрăшаççĕ, учетчиксем, библиотекарьсем т. ыт. те пулса ĕçлеме вырнаçаççĕ.

ВЛКСМ Обкомĕпе ВКП(б) райкомĕсем колхозсенчи комсомол организацисене яланах мар конкретлăн тата куллен ертсе пыраççĕ. ВКП(б) Йĕпреç, Çĕмĕрле, Кувакино райкомĕсем колхозсенчи комсомол организацисен ĕçĕнчи ыйтусене хăйсен заседанийĕсенче пĕрре те сÿтсе-явман, кашни комсомолеца ялхуçалăх ĕçне активлăн хутшăнтарас çĕрте колхозсенчи комсомол организацисене пулăшу паман. Пирĕн республикăри колхозсенче 1.404 комсомол организацисем 16.718 комсомолецсене пĕрлештерсе тăраççĕ (вĕсенчен колхозниксем 13.118 çын). Эпир вĕсене практикăра тăтăшах пулăшса пырсан, çак вăй ялхуçалăхĕнче калама çук пысăк результатсем пама пултарать.

* * *

Чăваш республикинчи колхозсем 1940 çулта пысăк çитĕнÿсем турĕç. Анчах 1941 çулта татах та пысăкрах ĕçсем тумалла. Тунă çитĕнÿсемпе лăпланса лармасăр, шалти резервсене мобилизацилесе хăюллăн малалла каймалла сталинла 8 миллиард пăт тĕштырăшăн социализмла ялхуçалăхне пÿр енĕпе те аталантарса пырасси çинчен ВКП(б) XVIII съезчĕ йышăннă решенине пурнăça кĕртессишĕн татах та вăйлăнрах татах та тимлĕнрех кĕрешсе пымалла. **(Алă çупаççĕ).**

Советлă Эстонири трактористсен курсĕсем

ТАЛЛИН. Эстонире пирвайхи машинно-тракторнăй станцисене организацилеççĕ. МТС-сем валли технически кадрсем хатĕрлеме пуçланă та ĕнтĕ. Çак кунсенче Тартура трактористсен курсĕсем уçăлнă. 132 çын трактор ĕçне вĕренме тытăннă, вĕсем хушшинче 39 хĕрарăм.

РУМЫНИРИ ЛАРУ-ТĂРУ

НЬЮ-ЙОРК, январĕн 26-мĕш. (ТАСС). Юнайтед пресс агентстви пĕлтернĕ тăрăх, повстанецсен руководителĕсене пурне те, вăл шутра Хориа Симапа Петровическуна та, персе вĕлернĕ. Хăшпĕр сведенисем тăрăх, Яссăра, Тимишарта, Брашовра çĕнĕрен пăлханусем пулса иртнĕ. Румыни çарĕн уйрăм чаçĕсем железногвардеецсемпе пĕрлешнĕ.

Хаçатсене фото-ÿкерчĕк ярса панă. Вăл фото-ÿкерчĕк пĕр провинцире ытти железногвардеецсемпе пĕрле Хориа Симана арестленине кăтартса парать. Ассошиэйтед пресс агентстви пĕлтернĕ тăрăх, Бухарестра повстанецсен лидерне Гроза вĕлерни çинчен пĕлтернĕ. Кунсăр пуçне, военно-полевой суд йышăннă приговор тăрăх жандармсен шефне Гика тата вăрттăн полици шефне Маймука та персе вĕлернĕ. Малтан ĕçлев, социальнăй обеспечени тата сывлăха сыхлас ĕçĕн министрĕ пулнă Ячиншни аманнă, малтан пичетпе пропаганда ĕçĕсен секретарĕн заместителĕ пулнă Комсовичпа «Железная гвардия» секретариачĕн начальникĕ пулнă Медряна арестленĕ.

Ассошиэйтед пресс агентстви çапла пĕлтерет: ĕнер Имиссар урамĕсенче пĕр кун кунĕпех демонстрацисем пынă. Вырăнти вăхăтпа ирхине 11 сехетре Румыни войскисем демонстрантсене хĕçпăшалсене пама хушнă. Çакна хирĕç демонстрантсем обществăллă çуртсене туртса илме тытăннă. Çапăçу пуçланса кайнă. Çар чаçĕсем каç пулас умĕн кăна çĕнтернĕ. Сынниколаул-Маре хулинче пит вăйлă çапăçу пырать, вилнисем çĕршерĕн шутланаççĕ.

БЕРЛИН, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Германири информаци бюровĕ пĕлтернĕ тăрăх, генерал Антонеску чикĕре, портсенче, аэродромсенче тата вокзалсенче службăра тăракан полицейскисене пурне те милитаризацилесси çинчен алă пусса закон кăларнă. Полицейскисен çав посчĕсене тÿррĕмĕнех генеральнăй штаб контроллесе тăмалла.

ЛИОН, январĕн 26-мĕш. (ТАСС). Гавас агентстви пĕлтернĕ тăрăх, Бухарестра пăлхавсем вăхăтĕнче еврейсем пурăнакан кварталсене питех те вăйлăн сиенленĕ. Пĕр урамра кашни виççĕмĕш магазинран пĕрине çаратса пĕтернĕ е çунтарса янă. Морга 180 еврей виллине илсе пынă, вĕсене Бухарест хĕррисенче вĕлернĕ. Погромсем провинцисенчи чылай хуласенче те, сăмахран Брашовра, Плоештире, Галацра тата ыт. те организациленĕ пулнă. Госпитальсем аманнисемпе тулса ларнă. Вĕлернĕ салтаксене ыран пытараççĕ.

БЕРЛИН, январĕн 26-мĕш. (ТАСС). Германири информаци бюровĕ пĕлтернĕ тăрăх, юлашки кунсенчи событисем патне илсе пынă восстание çар чаçĕсем путарса лартнă. Обществăллă çуртсене салтаксем йышăннă. Министрсен совечĕн çурчĕ умĕнчи площадьре войскăсем хуралласа тăраççĕ.

БУХАРЕСТ, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Бухарестра çав-çавах вăрçă чухнехи пек йĕрке тăрать-ха. Хулари хăшпĕр районсенче çынсене те çÿреме чарнă.

НЬЮ-ЙОРК, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Юнайтед пресс агентстви: Антонеску войскисем пăлхавçăсемпе 5 сехет хушши çапăçнă хыççăн Брашов хулине илнĕ, тесе пĕлтерет.

СОФИЯ, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Румыни столици Бухарест, тесе çырать «Дага» хаçат корреспонденчĕ, халĕ те противник хупăрласа илнĕ хула пек туйăнса тăрать. Çар влаçĕсем хĕçпăшал шыраса ухтарусем тунă вăхăтра час-часах инцидентсем пулса иртеççĕ.

Еçе лайăх пĕлекен пĕр çын корреспондента çапла пĕлтернĕ: ухтарусем вăхăтĕнче питех те нумай хĕçпăшал тупнă. Государство учрежденийĕсемпе çурчĕсене халĕ те çар чаçĕсем сыхласа тăраççĕ. Хуралра танкистсен, артиллеристсен тата пулеметчиксен отрячĕсем тăраççĕ.

Министрсен совечĕ панă распоряжени тăрăх, малашне чугунçулсем тăрăх çынсене влаçсем ирĕк панă хыççăн кăна çÿреме юрать. Чугунçулсем тăрăх çар çыннисемпе государство чиновникĕсем кăна ирĕклĕн çÿреме пултараççĕ.

Корреспондент çапла пĕлтерет: Хориа Симана Брашов хулинче арестленĕ текен хыпар тĕрĕссипе тĕрĕс маррине пĕлмеççĕ. Çавăн пекех тата шалти ĕçсен министрĕ пулнă Петровическуна персе вĕлерни çинчен калакан хыпар та тĕрĕсленсе çирĕпленмен. Петровическуна железногвардеецсен ытти паллă деятелĕсен группипе пĕрле арестленĕ пулнă.

Бухарестран илнĕ сведенисем тăрăх, тет корреспондент, Плоешти хулинче легионерсемпе войскăсем хушшинче пысăк тытăçусем пулса иртнĕ. Унта железногвардеецсем нефтепровода çĕмĕрсе тăкнă. Брашов хулинче войскăсемпе железногвардеецсем хушшинче темиçе сехет хушши хаяр çапăçу пынă.

Румынирен Софине пынă пĕр çын «Утро» хаçатăн сотрудникне Бухарестри событисем çинчен тĕплĕн каласа панă. Пăшалсенчен пеме, тенĕ вăл, январĕн 21-мĕшĕнче ирхине, генерал Антонеску префектура çуртне железногвардеецсенчен тасатма приказ панă хыççăн, пуçланă. Бухарест префекчĕ пулнă Миронович восстани пуçланă çынсемпе пĕрле баррикадăсем туса ларнă, префектурăна железногвардеецсенчен тасатма килĕшмен, префектура çуртне хупăрласа пынă войскăсене хирĕç пеме пуçланă. Хулара йĕркесĕрлĕх ÿссе пынă. Войскăсем ун чухне питех те асăрханса ĕçленĕ-ха.

Январĕн 22-мĕшĕнче ирхине чи пысăк тытăçу пулса иртнĕ. Правительство войскисем подкреплени илнĕ те префектура çурчĕ патне пынă. Артиллерирен пеме пуçланă. Войскăсем легионерсене вĕсен районсенчи клубĕсенчен хăваласа кăларма хăтланнă. Паллă промышленник Малакс çуртĕнче вырнаçса тăракан çавăн пек клубра легионерсем войскăсене хирĕç вăйлăн çапăçнă. Çак вăхăтра шалти ĕçсемпе тулашри ĕçсен министерствисем, çавăн пекех тата префектура, жандармери казармисем легионерсен аллинче пулнă. Вĕсен тĕп хваттерĕ центральнăй телеграфа хирĕç вырнаçса тăракан «Драгомир» кафинче пулнă. Çакăнтан вĕсем пеме пуçланă, 7 салтака вĕлернĕ. Йĕркесĕрлĕх пуçланнă хыççăнах телефонлă çыхăнăва татнă. Çакна ăна, легионерсен уйрăм группisem пĕрпĕринпе çыхăну тытма ан пултарччăр, тесе çапла тунă. Кăнтăрла хулара уйрăмăнах легионерсен аллинчи çуртсем патĕнче чăн-чăн çапăçусем пулса иртнĕ. Çĕрле 12 сехетченех тупăсенчен, пулеметсенчен тата танксем çинчи орудисенчен персе тăнă, анчах та положени улшăнман.

Ирхине 3 сехет тĕлне войскăсем çĕнĕ подкрепленисем илнĕ, танксем тата танксене хирĕç пемелли орудисем пулăшнипе префектурăна хăйсен аллине çавăрса илнĕ. Январĕн 23-мĕшĕнче ирхине Хориа Сима восстанине чарса лартасси çинчен приказ кăларнă. Кăнтăрла 2 сехет тĕлне легионерсене ютçĕршыв ĕçĕсен министерствин çуртĕнчен хĕссе кăларнă. 5 сехетре Вашингтонпа Париж ятлă урамсем хушшинчи кварталта хаяр çапăçу пулса иртнĕ.

Румынири çĕнĕ правительство

БУХАРЕСТ, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Халĕ кăна Румынири çĕнĕ правительство составĕ çинчен пĕлтернĕ:

Генерал Антонеску — министрсен совечĕн председателĕ тата ютçĕршыв ĕçĕсен министрĕ; генерал Иосиф Яковичи — çар министрĕ; генерал Попеску — шалти ĕçсен министрĕ; генерал Росети—халăха вĕрентес ĕç министрĕ; профессор Михаил Антонеску—портфельсăр министр; генерал Стоическу — финанс министрĕ; генерал Питопяну — наци экономикин министрĕ; генерал Георгий Жеоржеску — çулйĕрпе обществăллă ĕçсен министрĕ; генерал Сигиджиу — çĕрĕçпе государство пурлăхĕсен министрĕ; Никифор Крайник — пропагандăпа пресса министрĕ; Пистояну — юстици министрĕ; Драгомир — наци экономикипе финанс министерствисен ĕçĕсен Координацийĕн министрĕ; Томеску — ĕç тата сывлăха сыхлас ĕç министрĕ.

Кивĕ правительство составĕнчен çĕнĕ кабинета, Антонеску генералсăр пуçне, профессор Михаил Антонеску тата полковник Драгомир кĕнĕ.

Англипе Германи хушшинчи вăрçă

БЕРЛИН, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Верховнăй командовани çапла пĕлтерет: ĕнер Германи самолечĕсем Англин кăнтăр-хĕвелтухăç çыранĕ патĕнче Англи суднисен караванĕ тата унăн хăшпĕр парохочĕсем çине бомбăсем пăрахнă.

Англи самолечĕсем январĕн 27-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле Германин хĕвеланăç тата вăта пайĕнчи темиçе пункт çине бомбăсем пăрахнă. Бомбăсем пăрахнипе тухнă пушарсене çийĕнчех сÿнтернĕ. Материаллă сиен пысăк мар, çавăн пекех çынсем хушшинче те вилнисемпе аманнисем нумай мар.

Германин виçĕ самолет каялла таврăнман.

Виçĕмкун Германи самолечĕ Ирландирен хĕвеланăç енче, 500 километртра, противникăн таварсем илсе çÿрекен пароходне (4 пин тонна) путарнă, Англин хĕвелтухăç çыранĕнчи районра Англин суту-илÿ тумалли икĕ судни тата пĕр портри çар объекчĕсем çине бомбăсем пăрахнă.

Англи самолечĕсем Германи территорийĕ çине те, вăл оккупациленĕ районсем çине те пырса тапăнман.

ЛОНДОН, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Ĕнер официальнăй йĕркепех çапла пĕлтернĕ: январĕн 25-мĕшĕнче Германи авиацийĕ хĕвелтухăç Англири икĕ пункт çине бомбăсем пăрахнă. Темиçе çурта çĕмĕрнĕ. Çынсем хушшинче вилнисемпе аманнисем пур.

Январĕн 26-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле Корнуэлл çурмаутравĕ (Кăнтăр Англия) хĕрринчи пункт çине бомбăсем пăрахнă. Материаллă сиен пысăк мар, çынсем хушшинче те вилнисемпе аманнисем йышлă мар.

Паян çапла пĕлтернĕ: январĕн 26-мĕшĕнче тата январĕн 27-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле противник авиацийĕ активлăх кăтартман.

Англипе Германи хушшинчи сывлăшри вăрçăра лăпкă пулни çинчен «Дейли телеграф энд морнинг пост» хаçат çапла çырать: çакăн пек лăпкă пулни вăл Германия мĕнле те пулин çĕнĕрен пысăк наступлени тума хатĕрленнинчен килет пулмалла. Çанталăк условийĕсемсĕр пуçне, Германия Англи çине сывлăшран пырса тапăнасси чакнине тата Англи çине пырса тапăннă çĕре эскадрильисем сахаллăн хутшăннине те шута илес пулать. «Çакăн пек вывод тума пулать,—тесе çырать хаçат,—Германия, юрăхлă самантра наступлени пуçлама опытлă летчиксен резервисене, боеприпассене тата горючи пухать пулмалла».

ЛОНДОН, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Рейтер агентстви çапла пĕлтерет: январĕн 27-мĕшĕнче çĕрле Англи бомбардировщикĕсен пысăк мар соединенийĕ Ганновер çине пырса тапăннă. Промышленноçлă объектсем çине темиçе бомба пырса пăрахнă. Çак операцире пулнă самолетсем пурте каялла таврăннă.

АФРИКĂРИ ВĂРÇĂ

ЛОНДОН, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Çапла пĕлтереççĕ: Ливири фронтра, Дерна районĕнче, операцисем ăнăçлăн аталанса пыраççĕ. Халĕ палăрнă тăрăх, Тобрук районĕнче англичансем тыткăна илнĕ итальянецсен хисепĕ 25 пин çынран та иртет. Кунсăр пуçне, 50 танк туртса илнĕ.

Эритрейăра Англи вăйĕсем Агродатта Баренту патĕнче вырнаçса тăракан итальянецсен позицийĕсем патне çывхарса çитнĕ. Ĕнер итальянецсем Умм Хагартан тухса кайнă. Эритрейăри операцисем вăхăтĕнче англичансем Италин 1.100 салтакне тыткăна илнĕ.

Метемма районĕнче Англи войскисем противника ытларах та ытларах хĕсĕрлесе пыраççĕ. Абиссини партизанĕсен çĕнĕ çитĕнĕвĕсем çинчен пĕлтереççĕ.

Рейтер агентстви çапла пĕлтерет: ĕнер Англи авиацийĕ Барке çине (Ливия) темиçе хутчен пырса тапăннă. Ангарсем çине тата çĕрте ларакан самолетсем çине бомбăсем пăрахнă. Мекили патĕнче пулса иртнĕ сывлăшри çапăçура Италин виçĕ самолетне персе антарнă.

Агентство çапла пĕлтерет: Англин Эритрейăри войскисем çĕршыва 160 километра яхăна шалалла кĕнĕ, çул çинче вĕсене хирĕç тăракансем пулман. Англичансем Бишаран хĕвелтухăç еннелле 12 километрта вырнаçса тăракан пункта çитнĕ.

ИТАЛИ КОМАНДОВАНИЙĔН СВОДКИ

РИМ, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Итали командованийĕ çапла пĕлтерет: Греци фронтĕнче вырăнĕ-вырăнĕпе çапăçусем пыраççĕ тата малти отрядсен активлăхĕ палăрать. Итали самолечĕсем противник войскисем çине бомбăсем пăрахнă.

Киренаикире Дернăран хĕвелтухăç тата кăнтăр енче пулса иртнĕ хаяр çапăçусенче Итали войскисем Англин бронетанковăй чаçĕсене пит вăйлăн çĕмĕрнĕ. Авиаци противникăн артиллерипе бронетанковăй пысăк чаçĕсем çине бомбăсем пăрахнă тата пулеметсенчен пенĕ. Итали истребителĕсем Англин икĕ самолетне персе антарнă.

Хĕвелтухăç Африкăра çапăçусем Судан фронтĕнче пынă. Кенире Итали войскисен отрячĕсем противникăн пысăк вăйĕсем çине кĕтмен хушăран пырса тапăнса, вĕсене пысăк çухатусем кÿнĕ.

Индо-Китайпа Таи хушшинчи калаçусем тавра

ЛОНДОН, январĕн 26-мĕш. (ТАСС). Рейтер агентстви пĕлтернĕ тăрăх, Таи правительстви Франци Индо-Китайĕн влаçĕсемпе перемири тăвасси çинчен калаçусем пуçланă. Икĕ енĕ те тавлашусене Япония хутшăннипе йĕркелесе яма килĕшеççĕ.

ТОКИО, январĕн 26-мĕш. (ТАСС). «Асахи» хаçат пĕлтернĕ тăрăх, Франципе Таи хушшинчи калаçусем перемири тунă хыççăн çийĕнчех пуçланмалла.

НЬЮ-ЙОРК, январĕн 26-мĕш. (ТАСС). Ассошиэйтед пресс агентстви: Таи войскисем Бансамронг хулипе Кохкон утравĕ (Сиамски заливра) çине пенĕ, тесе пĕлтерет. Таи артиллерийĕ Сисофон хули çине персе тăрать.

ТОКИО, январĕн 27-мĕш. (ТАСС) Домэй цусин агентстви çапла пĕлтерет: Вишипе Бангкок правительствисем чикĕри конфликтсене йĕркелесе ярас ĕçе Японие хутшăнтарма килĕшнĕ май Франци Индо-Китайĕпе Таи хушшинче перемири тăвасси пирки калаçусем январĕн 29-мĕшĕнче Сайгонра пуçланаççĕ.

НЬЮ-ЙОРК, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Ассошиэйтед пресс агентстви пĕлтернĕ тăрăх, Франци Индо-Китайĕн влаçĕсем çапла пĕлтернĕ: январĕн 27-мĕшĕнче вырăнти вăхăтпа ирхине 10 сехетре Таипе Франци Индо-Китайĕ хушшинче перемири пуçланать.

КИТАЙРИ ВĂРÇĂ

Январĕн 24-мĕшĕнче Центральнăй Китайри Хубэй провинцийĕн çурçĕр пайĕнче Китай войскисем японецсен Фаньчэн çывăхĕнчи позицийĕсем çине пырса тапăннă. Японецсем каялла чакнă, çапăçура вĕсен 100 çын вилсе юлнă. Çав провинцирех, унăн центральнăй пайĕнче, Японин 1.000 çынлă войски Данян районĕнче наступлени тума пуçланă. Китай войскисем японецсене хирĕç çапăçаççĕ.

Çурçĕр Китайпа Кăнтăр Китайри лару-тăру çинчен сведенисем çук.

Январĕн 27-мĕш. (ТАСС).

Уилкипе Иден хушшинчи калаçу

НЬЮ-ЙОРК, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Ассошиэйтед пресс агентстви Лондонран пĕлтернĕ тăрăх, Уилки Англи ютçĕршыв ĕçĕсен министрĕпе Иденпа икĕ сехет хушши калаçнă. Уилки, тет агентство, Рузвельт Черчилль патне янă посланине панă. Эпĕ, тенĕ Уилки, Эйрере пулма, президент де Валерăпа калаçма шутлатăп.

Уилки Лондонра темиçе кун хушши ирттерет, унтан Англи тăрăх тухса çÿрет. Эпĕ, тенĕ Уилки, Англипе Америка производствисене координацилемелли майсене палăртас шутпа Англири производство меточĕсемпе паллашасшăн.

ЛОНДОН, январĕн 27-мĕш. (ТАСС). Рейтер агентстви пĕлтернĕ тăрăх, паян Уилки Ситинче пулнă, çакăн хыççăн США ĕçĕсен поверенннăйĕпе Джонсонпа пĕрле Черчилль патне кайнă.

АСЛĂ САТИРИК

(Салтыков-Щедрин çурални 115 çул тултарнă май)

Кăçал январĕн 27-мĕшĕнче вырăссен паллă писателĕ, аслă сатирик Михаил Евграфович Салтыков-Щедрин çуралнăранпа 115 çул тултарчĕ.

Салтыков-Щедрин ĕлĕкхи Тверь губернинче, Калязинск уездĕнче, Спас-Угол ятлă ялта, самаях пуян помещик çемйинче çуралнă.

Мĕн пĕчĕкренпех вĕренме тытăнса, вăл 10 çултах Мускаври дворянсен институтне вĕренме кĕнĕ. Икĕ çултан (1838 çулта) ăна унтан ĕлĕк А. С. Пушкин вĕреннĕ Лицее куçараççĕ. Кунта вĕреннĕ вăхăтрах Салтыков тĕрлĕ сăвăсем çырнипе палăрать. Унăн «Лира», «Две жизни» ятлă сăввисем «Библиотека для чтения» кĕнекере пичетленсе тухаççĕ (1841—1842 çулсенче). Ытти сăввисем Салтыков Лицейран вĕренсе тухнă хыççăн «Современник» журналра 1844—1845 çулсенче пичетленеççĕ. Çав ача чухне çырнă сăвăсенчех Салтыков пурнăç çине официальнăй çынпа куçĕпе пăхма юратманни палăрать.

Салтыков Лицейра вĕреннĕ чухнех ун чухнехи обществăллă интерессемпе интересленме тытăнать. Петрашевецсемпе паллашать. Лицейран тухсан та вăл çав çыхăнăва çухатмасть, час-часах петрашевецсен кружокне çÿрет, унта французсен утописчĕсем çырнисемпе хавхаланать.

Лицейран тухсан Салтыков çар министерствин канцелярине ĕçлеме кĕрет. Çак вăхăталла вăл журналистикăпа интересленме тытăнать, «Отечественные записки» тата «Современник» журналсенче рецензисем пичетлесе кăларать.

Çак вăхăталла Салтыков хăйĕн пирвайхи повеçне («Противоречия») çырать. 1848 çулта унăн «Запутанное дело» ятлă повеçĕ кун çути курать.

Çак повеçсенче, рецензисенче Салтыковăн сивĕч сатири ĕнтĕ уççăнах палăрма тытăнать. «Запутанное дело» повеçре Салтыков социальнăй стройăн ирсĕрлĕхĕсене хăюллăн тăрă шыв çине кăларать. Унта социальнăй строя этемсен пысăк купи туса сăнланă, çав купара, пирамидăра, аялтисем пысăк асап тÿснине кăтартнă.

Çак произведенишĕн Салтыкова патша хушнипе Вятка хулине ссылкăна ăсатаççĕ. Вяткăра вара вăл тĕрлĕ ĕçсенче ĕçлесе 1855 çулти ноябрь уйăхĕчченех пурăнать.

Ссылкăран таврăнсан Салтыков 1862 çулччченех шалти ĕçсен министерствинче ĕçлет. Малтан вăл Петербургра министр патĕнче особăй порученисен чиновникĕ, унтан Рязаньпе Тверь хулисенче вице-губернатор пулса ĕçлет. Çав вăхăтрах вăл 1856—57 çулсенче «Русский вестникре» «Губернские очерки» пичетлесе кăларать.

Унчухнехи вăхăтшăн çак произведени çавтери хăюллă сатира пулнă. Аслă революционер-демократ Чернышевский çав произведение «вырăс пурнăçĕн историллĕ факчĕсен» хисепне кĕртнĕ. Çавăн пекех вырăссен аслă критикĕ Добролюбов та çак произведение калама çук пысăк хак панă. Çав произведенире Салтыков общество пурнăçĕн ирсĕр енĕсене тĕкĕр çинчи пек кăтартса панă.

1863—64 çулсенче Салтыков отставкăна тухса «Современник» журналта ĕçлет. Журналăн кашни номерĕнчех вăл темиçешер статья, тĕрлĕ заметкăсем пичетлесе пырать.

Икĕ çул «Современникре» ĕçленĕ хыççăн Салтыков каллех 4 çул хушши тĕрлĕ хуласенче — Пензăра, Тулара, Рязаньре—чиновник пулса ĕçлет. 1868 çулта тин вăл çак ĕçрен хăтăлмаллипех хăтăлать. Отставкăна тухать те тин ятарласа литература енĕпе ĕçлеме тытăнать.

Тĕрлĕ министерствăсенче ĕçлесе писатель хăйĕн вăйне нумай пĕтернĕ. Анчах та вăл харама кайман: вăл Салтыкова унчухнехи административлă механизмăн пур секречĕсемпе те çывăхрах паллашма май панă, вăл Салтыкова политикăллă сатира çулĕ çине тăма пулăшнă.

Емĕрлĕхех отставкăна тухнă хыççăн пирвайхи çулсенчех Салтыков «История одного города» çырать. Çак произведени политикăллă сатирăн шедеврĕ пулса тăрать.

Салтыков-Щедрин хăйĕн сатиринче пурнăçри тискер явленисене çеç кăтартса памасть, тата вăл çав явленисен сăлтавне, ирсĕрлĕхĕн тымарне шырать. Унăн сатири унчухнехи социаллă йĕркепе кĕрешет. Çакă Салтыковăн кашни паллăрах ĕçĕнчех палăрать.

Салтыковăн творчестви сивĕчленнĕ çемĕн сивĕчленсе вăйлăлансах пырать. Салтыков çĕнĕрен çĕнĕ произведенисем çырать. «Господа Головлевы», «Сказки», «Пошехонская старина» тата ытти произведенисенче вăл ĕмĕр асран тухми образсем парать.

Салтыков-Щедрин нумай тата питĕ тĕплĕн ĕçленĕ. Художествăллă произведенисем çырнисĕр пуçне тата вăл «Отечественные записки» журнала редакциленĕ çĕрте те сахал мар вăй хунă. Малтан вăл (1868 çултан пуçласа) беллетристика пайне редакциленĕ, кайран, Некрасов вилнĕ хыççăн, пĕтĕм журналне хăйĕн редакцилеме тивнĕ.

70-мĕш çулсем варринче Салтыковăн сывлăхĕ начарланма тытăнать. 80-мĕш çулсен пĕтĕм иккĕмĕш пайне Салтыков вилĕмпе кĕрешсе ирттерет. Анчах çапла пулсан та, аслă писатель май килмессеренех хăйĕн пархатарлă ĕçне тăвать, çырать.

1869 çулти май уйăхĕнче Салтыков хăйĕн пуçласа хунă «Забытые слова» ятлă произведенине çырса пĕтереймесĕрех вилсе выртать.

Маркс та, Ленин та вырăссен аслă писателĕн-сатирикĕн творчествине питĕ пысăккăн хакланă. Сталин юлташ та Салтыков образĕсене хăйĕн статьисенче те, тухса каланă сăмахĕсенче те сахал мар асăнать. Маркс Салтыков-Щедрин произведенийĕсене Пушкин, Гоголь çырнисемпе пĕр рете тăратнă. В. И. Ленин Щедрин образĕсене çĕнĕлле сатирăллă тата политикăллă содержанипе тултарса час-часах хăйĕн произведенинче асăннă.

Бюрократсемпе, оппортунистсемпе, социализмлă тăван çĕршывăн тăшманĕсемпе кĕрешнĕ çĕрте Сталин юлташ Салтыков-Щедринăн сивĕч сатирипе сарлакан усă курнă.

Аслă сатирикăн образĕсем, вĕсене çур ĕмĕр ĕлĕкрех тунă пулсан та, халĕ те кивелмен-ха.

КĔСКЕН

США государство секретарĕ пичет представителĕсене çапла пĕлтернĕ: сенатор Смазерс Куба çĕршывне США составне штат вырăнне кĕртме панă сĕнĕве президент тата государство департаменчĕ ирĕк памасăрах тăратнă. Куба ĕçĕсен поверенннăйĕ заявлени пичетлесе кăларнă, унта: Кубари халăх хăй тĕллĕнех, никама пăхăнмасăрах пурăнма шутлать, тесе каланă. Кубари официальнăй хаçатсем: Смазерс сĕнĕвĕ Кубан нацилле тивĕçлĕхĕнчен мăшкăллани пулать, тесе çыраççĕ.

* * *

Англин ĕç министрĕ: çак çулта çар промышленноçĕнче ĕçлеме татах çур миллион хĕрарăм кирлĕ пулать, тесе пĕлтернĕ.

* * *

Германире, унта ĕçлеме пынă словаксем 50 пин çын шутланаççĕ. Иртнĕ çуллахи сезонра унта 90 пин словак пулнă.

ТÿРЛЕТНИ

«Китай çарĕ хушшинчи конфликт» ятлă информацире («Чăваш Коммуни», январĕн 28-мĕш, 4-мĕш страница) корректурăллă йăнăшсем пур. Çÿлтен аялалла 11-мĕш тата 18-мĕш строкасенче 4-мĕш çар чаçĕсене хĕçпăшаллантарни çинчен каланине **хăçпăшалсăрлатнă**, тесе тÿрлетсе вуламалла.

ПĔЛТЕРНИ

Чăваш АСС Республикинчен СССР Верховный Совечĕн Национальноçсен Советне суйламалли 496-мĕш №-лĕ Шупашкар суйлав округĕнчи суйлав комиссийĕ Шупашкар хулинчи Колхозник çуртĕнче ĕçлет (Чувашская урам, 5-мĕш №-лĕ çурт, 19-мĕш пÿлĕм). Телефон № 5-43.

**Округ суйлав комиссин секретарĕ
А. ТИМОФЕЕВА.**

Ответлă редактор Р. О. МАЛЮТИН.

Редакци адресĕ: г. Чебоксары, ул. Володарского, 5, Дом Печати. Телефонсем: редакторăн —0—67, редактор заместителĕн—3—97, редакци секретарĕн — 4—40, пропаганда пайĕн — 4—97, парти пурнăç пайĕн — 7—97, экономика пайĕн—0—88, çырусемпе рабселькорсен пайĕн —2—30, «Еçхĕрарăмĕ» журналĕн — 6 — 23, «Ленин çулĕпе» журналĕн — 0 — 85, издательство заведующийĕн—5—38, конторăн—0—23.

НТ 2205.

Гор. Чебоксары, типография № 1 Управления издательств и полиграфии Чувашской АССР. Заказ № 2. Ф. Б. 9×84 п. л.